Всеукраїнська загальнополітична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

http://svitlytsia.crimea.ua

№ 7 (1681) П'ятниця, 17 лютого 2012 р.

Видається з 31 грудня 1992 р. Ціна договірна

СНІГ ХОТІВ УЗЯТИ КРИМ В ПОЛОН!

В другу за останній зимовий місяць аномальні люті морози з ураганними, до 30 метрів на секунду, вітрами обрушились на сонячний півострів надвечір 7 лютого. Буквально за лічені години на відкритих ділянках автотрас (до слова, саме там, де варварськи вирубані захисні лісосмуги) на під'їзді до Сімферополя виросли снігові замети ледве не у людський зріст. Вони наглухо заблокували весь транспорт, що у той час перебував у дорозі, — від легковиків і рейсових автобусів до потужних вантажівок. Загалом близько півтисячі одиниць техніки з водіями і пасажирами опинились у сніговому полоні.

Найбільші ж затори утворилися на трасах Сімферополь–Євпаторія і Сімферополь–Армянськ. Саме сюди за рішенням оперативного штабу при Раді міністрів АРК і була спрямована наявна рятувальна техніка — шнекороторі місцевого управління МНС, аеропорту, грейдери автодору, а також автомобілі підвищеної прохідності Міноборони і навіть бронетранспортери (спецпідрозділу «Беркут» МВС і Центру військ берегової оборони ВМС ЗС України).

(Продовження на 3–й стор.)

КРИМ - НАШ ДІМ

«АРЗИ» — АБО Ж МРІЯ З ЖІНОЧИМ ОБЛИЧЧЯМ

стор. 4

«БІЛІ ПЛЯМИ» ІСТОРІЇ

АФГАНСЬКА АВАНТЮРА — ЯК ЧИННИК КОРОЗІЇ СРСР

стор. 7

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ

ЖИТІЄ ГАРМАША СТЕПАНА РУДЯ

стор. 14

4 820157 940020 07

ЛІКИ ВІД БЕЗПАМ'ЯТСТВА

На фото: відвідувач біля картини «Стрибок» художниці з Керчі Анастасії Калюжної; праворуч — картина Олени Володимирової і Володимира Прядки «Аскольд і Дір»

Про виставку «Від Трипілля до сьогодення» ми у «Кримській світлиці» писали вже не раз. Вперше я ознайомився з нею чотири роки тому у Львові. Тоді вона побувала ще у Донецьку і в Мукачевому, тобто на крайньому заході і сході. У планах були й інші регіони, зокрема й Крим, але тут диктували умови не так політичні фактори, як фінанси. І тепер через економічну кризу ця щороку поновлювана виставка проводиться лише в Києві — у залах Національної спілки художників України. Присвячена вона 1160-річчю української державності, на ній представлено майже 240 робіт майстрів пензля. Був на відкритті — мене заздалегідь запросив усе той же «стожильний» Олександр Мельник, якого про себе називаю кращим художником усіх часів і народів. Звичайно, якщо говорити про рівень робіт майстра, то моя точка зору може видатися суб'єктивною, але коли мову вести про патріотизм, альтруїзм, подвижництво, то тут усе вірно, без перебільшень. З киянином позмагатися непросто. Щось не чув ніколи, щоб окремо взятий художник (скажімо, голландський, французький, польський чи датський) так натхненно популяризував не лише свої полотна, але й роботи колег. А ви чули? Ні? Ну, й добре — значить, хоч тут Україна попереду.

(Закінчення на 5–й стор.)

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України, Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта" "БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України Реєстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11 2006 р. Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.

Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua

Друкарня:
ТОВ «Мега-Поліграф»
вул. Марка Вовчка,12/14
Київ, 04073

Видавець -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор
Олеся БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-63
Р/р 37128003000584
в УДК у м. Києві
МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavnictvo@gmail.com

Передплатна кампанія на видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво», в т. ч. і на тижневик «Кримська світлиця», здійснюється за наступними реквізитами: вул. Васильківська,1, м. Київ, 03040, 2 поверх, 6 корпус. Відповідальна особа за передплату — Іван Порхун.
Тел./факс (044) 498-23-64.

ГЛАВА ДЕРЖАВИ ВШАНУВАВ ПАМ'ЯТЬ ВОЇНІВ, ЗАГИБЛИХ В АФГАНІСТАНІ

У День вшанування учасників бойових дій на території інших держав Президент України Віктор Янукович у Києві поклав квіти до Меморіального комплексу загиблим в Афганістані громадянам України.

У церемонії також взяли участь Голова Верховної Ради Володимир Литвин, Прем'єр-міністр Микола Азаров, Секретар РНБО Андрій Клюєв, перший заступник Глави Адміністрації Президента Ірина Акімова, голова Київської міської держадміністрації Олександр Попов, голова Української Спілки ветеранів Афганістану Сергій Червонописький, представники громадськості.

Учасники церемонії вшанували пам'ять воїнів хвилиною мовчання.

Довідково. У бойових діях на території Афганістану взяли участь понад 160 тисяч осіб з України. На сьогодні в Україні проживає близько 150 тисяч учасників бойових дій в Афганістані.

Звернення Президента України з нагоди Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав

Дорогі співвітчизники!

Сьогодні ми віддаємо шану нашим землякам, які, ризикуючи своїм життям, брали участь у локальних воєнних конфліктах та миротворчих місіях.

Професіоналізм цих мужніх людей, їхня звитяга і толерантне ставлення до цивільного населення визнані багатьма державами та Організацією Об'єднаних Націй.

З глибокою повагою звертаюся до ветеранів бойових дій на території інших держав. Ваші ратні та трудові здобутки, активна громадянська позиція стали складовою розбудови нашої країни, зміцнення її обороноздатності, збереження миру та стабільності у світі. Переконаний, що ви завжди слугуватимете яскравим прикладом для молодого покоління.

Висловлюю вам глибоку подяку за подвиг служіння нашому народу.

Бажаю усім міцного здоров'я, щастя і благополуччя.

Віктор ЯНУКОВИЧ

ОФІЦІЙНО

Президент Віктор Янукович звільнив Андрія Клюєва з посади першого віце-прем'єр-міністра — міністра економічного розвитку і торгівлі України та призначив його Секретарем Ради національної безпеки і оборони.

Відповідні укази опубліковані на офіційному сайті Глави держави.

Звільнену з посади Секретаря РНБО Раїсу Богатирьову призначено віце-прем'єр-міністром — міністром охорони здоров'я.

Відповідно Олександра Аніщенка звільнено з посади керівника МОЗ.

УКРІНФОРМ

ГОТУЄМОСЯ ДО ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ СВЯТ

У Музеї Тараса Шевченка Шевченківського національного заповідника (Тарасова гора, м. Канів Черкаської області) відбулася нарада за участі міністра культури України Михайла Кулиняка, голови Черкаської обласної державної адміністрації Сергія Тулуба, першого заступника міністра Юрія Богуцького, віце-президента Національної спілки архітекторів України Лариси Скорик, голови Державної служби з питань національної культури та спадщини Андрія Вінграновського та представників обласної влади Черкащини.

На нараді розглядались питання стану підготовки Шевченківського національного заповідника та інших закладів регіону до відзначення цього року 198-річчя від дня народження Тараса Шевченка.

На засіданні також обговорили підготовку до 200-річного ювілею Тараса Шевченка, який святкуватиметься у 2014 році, та намітили спільний план дій Мінкультури та Черкаської облдержадміністрації з проведенням заходів, присвячених цій знаменній даті. Окрему увагу в ході засідання приділили питанню належного впорядкування місць, пов'язаних із життям та діяльністю Великого Кобзаря, підготовці культурних закладів та об'єктів туристичної інфраструктури області до значного збільшення туристично-екскурсійного потоку, що прогнозується у 2014 році, і особливо до прийому зарубіжних гостей.

Учасники наради розглянули запропоновані заходи до відзначення 500-річчя заснування міста Чигирин у контексті підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу та окремі питання розвитку міста Умань як значного туристично-рекреаційного та паломницького центру.

Очільники Міністерства та облдержадміністрації домовились продовжити практику проведення спільних засідань з метою оперативного та комплексного прийняття управлінських рішень, підвищення дієвості контролю за їх виконанням.

МІНІСТРІВ ЗОБОВ'ЯЗАЛИ НЕ ВТІКАТИ ВІД ЖУРНАЛІСТІВ

Прем'єр-міністр України Микола Азаров зобов'язав міністрів після засідань уряду особисто спілкуватися з журналістами. Як повідомили УНІАН у Департаменті інформації та масових комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України, на минулому засіданні Кабміну члени уряду отримали вказівку посилити системну роботу із засобами масової інформації з роз'яснення мети та змісту проведення соціально-економічних реформ. Також керівникам відомств поставлено завдання забезпечити особисте спілкування із журналістами з метою оприлюднення рішень, ухвалених урядом.

«Для того, аби громадяни України мали змогу отримувати інформацію про роботу органів влади з перших вуст — безпосередньо від керівників міністерств і відомств — щосереди після завершення засідань Кабінету Міністрів кожен міністр повинен ввести в постійну практику особисте спілкування з журналістами. Місцем для проведення інтерв'ю та коментування діяльності уряду визначено хол біля прес-центру Секретаріату Кабінету Міністрів (6-й поверх Будинку уряду)», — зазначено у повідомленні.

Після неодноразових зустрічей Прем'єр-міністра України Миколи Азарова з представниками мас-медіа, зокрема, головними редакторами ЗМІ, блогерами, а також враховуючи пропозиції Міжвідомчої робочої групи з аналізу стану додержання законодавства про свободу слова при Президентові України, глава уряду доручив забезпечити журналістів, які висвітлюють діяльність уряду, максимально зручними та комфортними умовами роботи.

Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату Кабміну вже врахував зауваження, які надійшли від ЗМІ, зокрема, щодо завчасного інформування про брифінги, які проводяться у прес-центрі Кабінету Міністрів. Наразі разом з анонсом про проведення засідання уряду оприлюднюються теми брифінгів та імена спікерів.

Водночас прес-служба Кабміну готова розглянути й інші пропозиції щодо покращення організації роботи журналістів. Для цього пропонується, щоб представники ЗМІ завчасно направляли свої пропозиції стосовно участі у брифінгах та коментуванні керівників міністерств та відомств.

Минулого тижня на оперативній нараді в присутності особового складу міліції в. о. начальника Євпаторійського міського відділу МВС підполковник міліції Василь Кузнецов за сумлінне виконання службових обов'язків і мужність, проявлену при затриманні підозрюваних у розбійному нападі, вручив військовослужбовцям внутрішніх військ МВС України Олексію Безрукову та Денису Лобоніну цінні подарунки — наручні годинники, а також подякував за бездоганну службу.

Нагадаємо, що 4 лютого цього року в Євпаторії військовослужбовцями внутрішніх військ МВС України по «гарячих слідах» було розкрито розбійний напад на 22-річного місцевого жителя, а підозрювані в скоєнні цього злочину затримані.

Сектор зв'язків з громадськістю ГУМВС України в АР Крим

АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ ВАКАНТНИХ ПОСАД ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ:

начальник відділу режимно-секретної роботи, провідний спеціаліст відділу планово-фінансової діяльності, бухгалтерського обліку та звітності, секретар судового засідання відділу забезпечення діяльності судової палати у цивільних справах м. Феодосії, судовий розпорядник відділу судових розпорядників, спеціаліст 1 категорії відділу діловодства-канцелярії суду (тимчасово, на час декретної відпустки основного працівника).

Загальні вимоги до претендентів: громадянство України, володіння державною мовою, навички користувача комп'ютером.

Вимоги щодо освіти та стажу на:

— начальника відділу режимно-секретної роботи — вища освіта з освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста, спеціальна фахова підготовка у сфері охорони державної таємниці, стаж роботи у сфері охорони державної таємниці не менше 2 років, загальний стаж роботи не менше 5 років, досвід роботи щодо управління персоналом.

— провідного спеціаліста відділу планово-фінансової діяльності, бухгалтерського обліку та звітності — вища освіта відповідного професійного спрямування з освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста чи магістра, стаж роботи за фахом на державній службі не менше 2 років або стаж роботи за фахом в інших сферах не менше 3 років.

— секретаря судового засідання — вища освіта за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність» з освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче молодшого спеціаліста, стаж роботи за фахом в органах судової влади або роботи за фахом в інших сферах не менше 1 року, або стаж роботи за фахом в інших сферах не менше 2 років у випадку навчання у вищому закладі.

— спеціаліста 1 категорії — вища освіта за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність» з освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче молодшого спеціаліста, стаж роботи за фахом в органах судової влади не менше 1 року або стаж роботи за фахом в інших сферах не менше 2 років.

— судового розпорядника — за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність» з освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче молодшого спеціаліста, стаж роботи за фахом в органах судової влади або стаж роботи за фахом в інших сферах не менше 1 року.

Строк подачі заяв — 30 днів з дня опублікування оголошення.

Додаткову інформацію можна отримати у відділі кадрової роботи та державної служби суду за адресою:
м. Сімферополь, вул. Павленка, 2, тел. 600-625

СНІГ ХОТІВ УЗЯТИ КРИМ В ПОЛОН!

(Закінчення. Поч. на 1–й стор.)

Зокрема, бригаді військовиків під керівництвом заступника командувача Центру військ берегової оборони полковника Сергія Пасічника «нарізали» ділянки автотраси в районі сіл Низинне і Трактове. Туди за наказом командувача ВМС ЗС України адмірала Віктора Максимова береговики прибули близько опівночі 7 лютого.

— Перед нами було поставлено завдання, — розповів полковник Сергій Пасічник, — евакуювати всіх людей, що залишилися в автобусах і автівках (температура вночі опустилась до мінус 20 градусів) до найближчого селища Гвардійське. Але вже на місці довелось дещо скорегувати завдання, бо спочатку до людей потрібно було дістатись — заважали заблоковані фури. Тож ми своїми КрАЗами (водії — прапорщик Сергій Нижник і сержант служби за контрактом Денис Реу з 406–ої Сімферопольської окремої берегової артилерійської групи) спочатку їх відбуксирували, щоб далі вже безпосередньо приступити до евакуації. Деякі машини довелось навіть розкопувати. Безупинно працювали всю ніч. До речі, бронетранспортери у цій ситуації виявились безпорадними — вони сідали «черевом» на кучугури і лише гребли колесами на місці. Ми застосували своєрідне ноу–хау: чіпляли на буксир відразу дві–три машини, щоб прискорити процес. Також надавали технічну допомогу власникам легковиків, а саме — підживлювали їхні акумулятори і заправляли повітряні балони.

Варто також додати, що за оперативність і злагодженість військовикам подякував голова Ради міністрів АРК Анатолій Могильов, який з іншими керівниками автономії побував на розблокованій ділянці дороги Сімферополь–Краснoперекопськ неподалік Трактового.

Полковник Сергій Пасічник

Але на цьому «визвольна» місія військовиків на заметених дорогах півострова не припинилась. 8 лютого чотири «Урали» з водіями–матросами 36–ої окремої бригади берегової оборони з селища Перевального та ще два КрАЗи вищезгаданої 406–ої артгрупи України були спрямовані у найбільш постраждалі від шквальних вітрів Сакський, Сімферопольський, Чорноморський і Джанкойський райони. Там через обриви на лініях електропередач без світла опинились аж 139 населених пунктів. Дістатися аварійних ділянок ремонтні бригади «Крименерго» могли лише на військових автомобілях, позаяк тамтешні степові дороги залишались непрохідними — снігоочисна техніка з'явилась там тільки згодом.

«Великою підмогою стала спецтехніка підвищеної прохідності МНС і Міністерства оборони України. З її допомогою наші бригади швидше діставались місць обривів», — констатували з цього приводу у ПАТ «Крименерго».

— За день із трьома монтерами, — поділився враженнями головний старшина дивізіону старший сержант Ігор Панасюк, — ми побували у Яркому Полі, Рощино та інших селах Джанкойського району. Їхали не тільки заметеними снігом дорогами, а й навпростець через поля. Снігові кучугури в деяких місцях перевищували два метри. Навряд чи ще якась техніка, крім нашого КрАЗа, змогла б їх здолати. Наступного дня по дорозі до Сімферополя довелось витягувати з кювету цивільний КамАЗ з причепом.

Задоволеними роботою військових залишились і в Сакському районі. Директор тамтешніх РЕМ (районних електромереж) К. Лященко направив листа на ім'я командування бригади з проханням відзначити старшого прапорщика Романа Сенигиневського і сержанта Олександра Купченка — старшого машини і водія автомобіля «Урал». Під час ліквідації наслідків стихійного лиха вони проявили «мужність і самовідданість», — говориться у листі.

Василь САДОВСЬКИЙ

«ЦЕ НАШ ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК...»

У ЗВ'ЯЗКУ З ПОРУШЕННЯМ ВОДОПОСТАЧАННЯ 50 ДІТЕЙ–СИРІТ ХОДЯТЬ МИТИСЯ ДО ВІЙСЬКОВОЇ ЛАЗНІ ЗЕНІТНОГО РАКЕТНОГО ПОЛКУ, А В НАМЕТАХ, НАДАНИХ ЦІЄЮ ЧАСТИНОЮ ДЛЯ МНС, ВЖЕ ОБІГРІЛОСЯ ПОНАД 100 БЕЗХАТЧЕНКІВ.

У Криму в зв'язку з аномально холодною зимою, до мінус 20 градусів, різкими поривами вітру, снігопадами триває надання допомоги цивільному населенню військовими Збройних Сил України.

Так, 8 лютого до Гвардійської Севастопольсько–Феодосійської зенітної ракетної частини Повітряних Сил ЗС України, де командиром є полковник Віталій Павлюченко, за допомогою звернулися представники підшефного Феодосійського республіканського дитячого будинку, адже 50 дітлахів віком від 5 до 18 років через замерзлий водогін опинилися без води.

За словами заступника директора дитячого будинку Наталії Ліпагіної, воду носять відрами з будівлі управління місцевого водоканалу, добре, що він — через дорогу від сиротинця. Але помити дітей допомогла саме військова частина.

Директор дитячого закладу Тамара Колеснікова щиро дякує військовослужбовцям полку:

— Ми знайшли розуміння і допомогу у військових. Вони не байдужі до проблем сиріт. Дітям не тільки надали можливість митися в лазні, але й взяли їхню білизну для прання. У Феодосії нема громадських лазень, а приватники до себе не пускають. Діток довозимо власним автобусом партіями по 15 чоловік.

Наталія Ліпагіна повідомила, що дітям дуже сподобалось митися у військовій лазні, тим більше, що вона обладнана парильнею, в якій вони побували вперше у житті.

Заступник командира полку з виховної роботи підполковник Олександр Логінов зазначив, що військові надаватимуть допомогу сиротам, скільки буде потрібно. Обговорюється можливість допомоги й у ремонті водогону.

Варто зазначити, що зенітна ракетна частина спільно зі службами МНС надає посильну допомогу і безхатченкам. У двох військових наметах, встановлених на території частин МНС Феодосійського регіону, обладнані пункти обігріву. За словами виконуючого обов'язки начальника частини СДПЧ–27 МНС Феодосійського регіону Олександра Коваленка, у них за два тижні обігрілися, знайшли притулок, гарячу їжу, медикаменти понад 100 безхатченків. По радіо та телебаченню постійно передають оголошення про роботу пунктів обігріву, громадяни приносять до пунктів теплий одяг. А один з місцевих ресторанів відгукнувся на біду людей і забезпечує безхатченків гарячою їжею.

— Це наш військовий обов'язок перед народом — прийти на допомогу простим людям у форс–мажорних обставинах, які диктує сьогодні зима, — каже підполковник Олександр Логінов.

Олександр ГЕОРГІЄВ
Фото автора

МРІЯ З ЖІНОЧИМ ОБЛИЧЧЯМ

«Арзи» (мрія) — так називається перший на півострові кримськотатарський журнал, і присвячений він жіноцтву. А те, чому «Мрія», то саме так звали дівчину із однієї з красивих кримськотатарських легенд, та й журнал був тривалий час мрією ініціаторки його створення Лентари Халілової та її колег по перу жіночої статі. А логіка зрозуміла: багато довелося витерпіти кримськотатарським жінкам, і не лише тим з них, хто зазнав депортації, але й тим, кому довелося пережити жадане і водночас таке тяжке повернення на Батьківщину, процес облаштування на якій для декого розтягнувся на довгі роки. До того ж кримськотатарські жінки здебільшого були за теперішніми мірками багатодітними, з душею, в першу чергу, повернутою до сім'ї, до родини.

А мати — це берегиня вогнища, від якої залежить атмосфера в сім'ї, те, якими виростуть діти, особливо, дівчата: чи збережуть вони традиційні для мусульманок моральні цінності, чи забудуть свій рід, мову, традиції і поринуть у розпусту сучасного світу. Чула, раніше для кримськотатарських дідусів та бабусь взагалі виключалася перспектива «казенного будинку», навіть практично безрідних хтось-таки брав доглядати у свою родину. Сьогодні і сюди втрутилася «цивілізація». Вона ж погнала цнотливих кримськотатарських жінок за кордон на заробітки, а матері почали залишати своїх малят у пологових будинках.

Про одну із таких ситуацій розповіла головний редактор «Арзи» Лентара Халілова:

— Це було ще тоді, коли я працювала кореспондентом у газеті «Голос Криму», у 2004 році. До нас звернулися із пологового будинку з тривожною звісткою: вже шестеро кримських татарок відмовилося від новонароджених. Ми разом із Сафінар Джемілєвою, головою Ліги кримськотатарських жінок, почали вивчати це питання. У результаті народилася газетна стаття, за яку я одержала перше місце в конкурсі, що проводився поміж представниками кримських ЗМІ. Але важливо інше: проблема набула великого розголосу, і про подібні випадки тривалий час уже було не чутно. Тож вважаю, що наші зусилля були не марними і певній кількості дітей ми зберегли родину.

Сама Лентара-ханум теж мати, і зростала вона в багатодітній сім'ї. А ще вона суспільно активна людина, певне, тому і змінила професію економіста на ту, що дає більше можливостей бути почутою, закінчивши школу журналістики при газеті «Крим».

І ось, набувши вже досвіду роботи у відділі політики та економіки газети «Голос Криму», вона звернулася до голови комісії з міжнаціональних стосунків та депортованих громадян ВР АРК Ремзі Ільясова з приводу бажання кримськотатарських жінок мати свій журнал, зауваживши, що він би у природний спосіб успадкував ідеї, якими свого часу керувався великий просвітитель Ісмаїл Гаспринський, створюючи разом з дочкою Шефіке журнал «Алем-і Нісван» (Світ жінки).

Але довго переконувати депутата не довелося — він нібито очікував на подібну пропозицію. Залишалося лише залагодити матеріальний бік проблеми, тим більше, що хотілося мати журнал красивий, багатоілюстрований, із розряду тих, що тепер називають «глянцевими».

Таким він і став. А фінансування взяв на себе Республіканський комітет у справах міжнаціональних стосунків та депортованих громадян на чолі з Едемом Дудаєвим. Щодо його стабільності, то тут буває по-різному. Але поки що «Арзи» вдається випускати чотири рази на рік — щоквартально, починаючи з 2010 року. Журнал — безкоштовний. Поширюється через міжбібліотечну систему та меджліси.

Провідними рубриками в ньому є соціальна, медична, присвячені представницям національного руху, відомим сучасницям (співачкам, композиторам, актрисам, художницям, ученим тощо) і, звичайно ж, збереженню кримськотатарських національних традицій, популяризації і без того популярних національних страв, одягу, народних промислів.

Переважна кількість статей і підготовлених матеріалів належить тут самій Лентарі-ханум. Ось вона розповідає про жінку-патріотку Веджіє Кашку, яка навіть записала в паспорті днем свого народження дату повернення з місць вислання до Криму. Разом з тим, із цієї проникливої статті можна зробити висновок: у повоєнні часи і пізніше всі народи Криму жили дружно, чим могли, допомагали тим, хто потрапив у немилість до влади. І це теж — урок нам усім.

З іншої публікації можна довідатися практично про вже зниклі види кримськотатарського декоративно-прикладного мистецтва: це різьблення по каменю і дереву, чеканка по металу, кераміка, мозаїчні вироби з кольорової шкіри, повсті, килимарство.

Є в журналі і просто чимало корисних порад, в основному медичного спрямування, оскільки кримськотатарські жінки традиційно байдужі до свого здоров'я — на нього не вистачає часу. А ось просто випивши натщесерце склянку холодної води, виявляється, можна нормалізувати травлення, а опущена в воду магнітна паличка робить її лікувальною, здатною впливати на увесь організм. Корисно носити також магнітні прикраси.

А ще в журналі велика кількість красивих художніх фотографій, на яких зображені кримськотатарські красуні, про яких дійсно хочеться сказати: це не жінки, а просто мрія — арзи! Тож якщо кількість публікацій російською мовою (приблизно чверть) когось не задовольнить, можна доповнити враження ілюстративним матеріалом.

Промовистими, зокрема, є фотографії, що розповідають про щорічний тюрксько-кримськотатарський фестиваль у Румунії, куди було запрошено і Лентару-ханум, котра презентувала там свій журнал. Вона розповіла, що в Румунії мешкає багато кримських татар, які мають і свої журнали, і газети.

А серед заходів, проведених у Криму, їй особливо запам'яталася річниця журналу, яка урочисто святкувалася в кримськотатарському театрі при повній залі, та нагородження переможців у різних номінаціях (за творчою ознакою), що відбулося в результаті опитування, проведеного працівниками «Арзи», — це один із елементів зворотного зв'язку з читачами.

Цікавим було і відвідування Польщі, куди, в числі інших журналістів Криму, запросили і Лентару-ханум для участі у семінарі, організованому редакцією журналу «Республіка нова».

Редактор журналу «Арзи» є також активною учасницею усіх заходів, пов'язаних зі збереженням звичаїв, обрядів та традицій кримськотатарського народу. І це надзвичайно важливо, бо народові, який, попри усі негаразди, повернувся-таки на свою Батьківщину, треба повернутися ще й до самого себе. І це теж його заповітна мрія — арзи!

Тамара СОЛОВЕЙ

Фото О. Носаненка

КОНКУРС ДО КАНЕВА ДОВЕДЕ!

Минулого року 21-23 травня мені пощастило побувати у місті Каневі на могилі Т. Г. Шевченка. Ця поїздка стала нагородою для переможців ІІІ етапу Всеукраїнської олімпіади з української мови та літератури. З нашого району, окрім мене, їздили ще дві учениці: Дарина Гусак і Лейла Абдулкадирова.

Час, проведений у цьому чарівному місці, викарбувався золотими літерами у моєму серці на все подальше життя. Ми прибули до Канева на 165-ту річницю з дня перепоховання Тараса Шевченка. Піднялися на Чернечу гору, щоб покласти квіти на могилу видатного українського поета. Для кожного українця він став близькою і дорогою людиною, і, мабуть, немає такої родини, де б не було творів цього геніального поета. Окрім нас, там зібралося багато людей, щоб вшанувати пам'ять Кобзаря. Тут проходив мітинг, кульмінацією якого стало розгортання жовто-блакитного величезного прапора. Кожен присутній на площі брав участь у цьому дійстві. Я також тримала це полотнище і мене проймала гордість за свою Батьківщину, за свій народ, за талановитих і мудрих земляків.

Біля пам'ятника поетові народний хор виконував пісні, які знає кожен українець. Це пісні на вірші Т. Шевченка, покладені на музику, які стали народними.

Просто неба на галявині, на лавах сиділи і грали кобзарі. Я вперше бачила і чула гру справжніх кобзарів і була приємно вражена майстерним виконанням музики.

Після цього наша група відвідала музей Тараса Шевченка. Там побачили багато портретів і його власних художніх робіт. Також були виставлені особисті речі, пов'язані з життям поета, наприклад, його колиска, деякі книги з підписами автора, збережені для нащадків.

Завершилася ця поїздка екскурсією Києвом. Прогулялися Хрещатиком, спустилися до Подолу, бачили Андріївську церкву, Михайлівський собор, пам'ятник

Богдану Хмельницькому, побували на Майдані Незалежності.

Усі залишилися задоволені поїздкою. Щиро дякую спонсорам, які організували цю подорож, а також своїй вчительці української мови та літератури Світлані Миколаївні Миронюк.

Цього року я знову стала переможницею ІІІ етапу Всеукраїнської олімпіади. Сподіваюся ще раз пройтися святими місцями Канева!

Анастасія МАРЧЕНКО, учениця 9 класу Нижньогірської ЗОШ 1-3 ступенів № 2

ЛІКИ ВІД БЕЗПАМ’ЯТСТВА

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Пригадую своє перше знайомство з мамою пана Олександра — колишньою вчителькою. Це було приємне відкриття, бо вона також є частинкою того романтичного, шляхетного українського світу, який під комуністичним «пресом» постійно відступав, зменшувався, скорочувався, як шагренева шкіра... А тепер додалися ще й глобалізаційні процеси. Спеціально акцентую увагу на таких речах, як походження і виховання, бо інакше важко буде пояснити читачеві — з якого доброго дива взявся Олександр? І з якого дива народжуються такі ось помітні явища українського культурного життя — вистраждані, створені титанічними надзусиллями групки людей, виставки. Добре, що той шляхетний світ ще живий! Ось тільки культура тепер так скромно фінансується, що коли сидіти, склавши руки, то взагалі нічого не буде. От і беруть справу в свої руки поодинокі пасіонарії, а їм приходять на поміч побратими. Олександр Мельник постійно підкреслює, що без художників Олеся Солов’я та Олександра Івахненка у нього нічого не вийшло б. Викладач Київської академії мистецтв, доцент Олесь Соловей долучив до роботи ще й студентів. Були й інші добровільні помічники. Ось такі «механізми» дива. Кажу — дива, бо рідна держава практично самоусунулася.

...Тримаю в руках каталог попередньої всеукраїнської виставки «Україна від Трипілля до сьогодення». Тут зібрані визначні твори мистецтва — таким чином сам каталог став своєрідним (і непоганим!) підручником з історії. Думаю часом: от якби такий у кожну українську школу! Що знають сучасні школярі про подвиг Микити Галагана? Мабуть, нічого. Я й сам до виставки не знав. А йдеться про козацькі війни під проводом Богдана Хмельницького, про першу перемогу над поляками під Корсунем. Козак Микита Галаган, знаючи, що йде на вірну смерть, завів поляків у засідку, де їх уже чекали озброєні побратими. Ворог був розбитий, але загинув і козак Микита. Його можна б назвати українським Сусаніним, але тут одне застереження: Іван Сусанін — вимишлена особа, а Микита Галаган таки був у реальному житті. Авторами триптиху «Український лицар Микита Галаган» є Леоніла Стебловська і Едуард Ревенко. Якби ще й екскурсовода приставити до цієї картини і водити постійно до неї учнів шкіл, ліцеїв і коледжів, то ефективнішого засобу виховання молодого покоління годі уявити. Але ми, українці, ще не навчилися працювати так злагоджено, як євреї, а працюємо як виходить, тому коефіцієнт корисної дії від таких виставок значно менший, ніж міг би бути. Але художників-організаторів мій докір стосується менше всього — це, скоріше, вина суспільства.

На цю виставку я прийшов разом із «світличанкою» Лілією Дуткою. Перед офіційним відкриттям вона ще встигла порадувати перших відвідувачів автентичним співом, стоячи на тлі гобелена «Кий, Щек, Хорив і сестра їх Либідь». Лілія виконала декілька народних пісень українсько-російського прикордоння. От ніби і з Брянщини пісня, а звучить по-нашому! А головне — повчально звучить, бо втрачена Стародубщина — це теж наша історія... Дуже доречним був такий, прикрашений піснею, початок.

Потім Олександр Ємець розповів нам про свою нову роботу «Діяння Андрія Боголюбського на Русі». Нагадаю, що йдеться про викрадення останнім чудотворної Вишгородської ікони Божої Матері, відомої тепер як Володимирська або «Умиление». Переносить нас в епоху Київської Русі також робота Олени Володимирової і Володимира Прядки «Аскольд і Дір». Яка композиція, які фарби! В іншому залі я звернув увагу на полотно художника з Харкова Миколи Шевченка «Бойові соратники. Крим. Рік 1920-й» *(на фото унизу)*. Подумав, що і ця робота багато розповіла б юним кримчанам або, скажімо, школярам з колишньої махновської столиці — Гуляйполя. Йдеться про розстріл більшовиками колишніх своїх союзників, які брали штурмом Перекоп... Така екскурсія до столиці закарбувалася б у пам’яті юних гуляйпільців на все життя, адже і робота запам’ятовується! Але така увага з боку держави до живопису і до патріотичного виховання молоді, яка була у радянський період, нам поки що не загрожує, тому мої роздуми — це щось зі сфери мрій та фантазій. Прикро, звичайно, бо суспільство не встигає за мистецькою елітою, багато хороших робіт лише випадково стають відомими загалу. Треба сказати, що на виставкових полотнах відображене не лише минуле, але й сьогодення. Ось дивиться з портрета усміхнений сучасний козак із Запоріжжя Олександр Притула — подвижник, який відроджує древнє козацьке бойове мистецтво — спас. Це робота художника Леоніда Гопанчука. Коли запитав художника, що ж його змусило взятися за пензель, той відповів: «Коли я побував на Хортиці і побачив, що роблять ці козаки, то був просто вражений їхнім умінням! І шаблею володіють, і на конях гарцюють так, ніби змалку в сідлі... Душа радіє: не перевелися ще характерники!» Трішки забігаючи наперед скажу, що з Олександром Притулою я відразу після виставки (дяка художникам за нові інформаційні можливості!) зміг поговорити по телефону. Домовився, що навесні дорогою до Криму неодмінно заїду на Хортицю. Після нашої телефонної розмови Олександр написав ще й електронного листа, якого я прочитав уже у Львові: «Сергію, ми відроджуємо і поширюємо козацький звичай — спас. Це не лише бойове мистецтво, але й спосіб життя. Взагалі, на сьогодні найважливішим є відродження української духовності, все інше — похідне... Відродження України — це справа не одного десятиліття, і до цього треба бути готовими. Ми працюємо як з дорослими, так і з дітьми. З дітьми — зрозуміло, бо це наше майбутнє. Але й у дорослих намагаємось пробудити «козацькість», щоби в душі заграло щось наше... Неодмінно приїздіть, побачите багато цікавого!» Цей лист сучасного козака був конкретним підтвердженням: виставка ефективно працює на Україну, об’єднуючи різні регіони. Ніяк не сподівався, що на виставці побачу картини кримських художників. Але є такі! Робота художниці з Керчі Анастасії Калюжної називається «Стрибок». Відвідувачі звертали на неї увагу, бо робота справді оригінальна: козацька лава на повному ході перестрибує через Дніпро. Внизу — Хортиця, Січ, а копита коней ледь торкаються хмар... Одним словом, символ козацької вольниці. Зауважте: такі роботи вже народжуються в Криму!

Кияни ще довго заворожено ходили виставковими залами, а їх ніби супроводжував своїм мудрим поглядом дослідник Голодомору, американець Джеймс Мейс. Так змогла передати майже фізичну присутність американця, великого патріота України художниця Тамара Даниленко. Я був вдячний майстрині за цю роботу, адже років десять тому мав можливість спілкуватися з самим Джеймсом... А ось мій улюблений актор Іван Миколайчук — оригінальне полотно, створене молодою одеситкою Марією Чепульською. Багато, дуже багато патріотичних робіт вийшли з-під пензля художників Півдня та Сходу! І хвала Мельнику з побратимами за те, що про них тепер знатимуть люди. Виставка не лише лікує українців від безпам’ятства. Вона ще є прикладом високої результативності об’єднання зусиль зовсім невеличкої групи людей.

Сергій ЛАЩЕНКО

Олександр Мельник і Лілія Дутка

Джеймс Мейс

«Сучасний козак»

«Я ПИШУ НЕ ПОРТРЕТ ДЕРЕВА, А ЙОГО СТАН...»

Нещодавно в основній будівлі Сімферопольського художнього музею відкрилася виставка акварелей народного художника України, лауреата Державної премії АРК Якова Олександровича Басова. В урочистій церемонії відкриття виставки, зокрема, взяв участь виконуючий обов’язки Постійного Представника Президента України в АР Крим Віктор Плакіда.

В експозиційному залі представлено 44 роботи з фондів Кримського республіканського закладу «Бахчисарайський державний історико-культурний заповідник».

Я. О. Басов, один з учнів академіка батального живопису і блискучого ілюстратора М. С. Самокиша, віддав належне графічному мистецтву. У 1937 р. художник закінчив Петербурзьку академію мистецтв, з 1946 р. жив і працював у Криму. Понад 600 робіт знаходяться в музеях Автономної Республіки Крим.

Роботи художника експонувалися на 60-ти персональних виставках в Україні, Росії і 22-х країнах світу: США, Канаді, Голландії, Норвегії, Бельгії, Австрії, Великобританії, Франції, Італії, Іспанії, Японії, Польщі, Німеччині та ін. Картини Я. Басова зберігаються в зібраннях 36 державних музеїв, а також у приватних колекціях.

«Ніщо так не надихає людей, не полегшує їхній стан, не заспокоює, як пейзаж», — згадував художник про перехід від олійного живопису до легких акварелей. Його роботи, напоєні повітрям, осяяні трепетним, чуйним ставленням до природи, створюють відчуття карнавального дива.

«Я пишу не портрет дерева, а його стан. Щоб перейнятися ним, треба в обнімку жити з ним. Я чую осінь в шелесті листя». В акварелях Якова Олександровича Басова природа живе в зміні пір року і танці стихій.

Виставка триватиме до кінця лютого за адресою: КРУ «Сімферопольський художній музей», вул. Долгоруковська, 35 (основна будівля).

Фото О. Носаненка

КОНСТИТУЦІЯ – ГАРАНТІЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Роман САВОНЮК,
доцент, кандидат юридичних наук, заслужений юрист АР Крим

Верховний закон України – Конституція, у ст. 29 визначає: «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність». У ч. 3-й цієї статті міститься норма про те, що «у разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати утримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом». При цьому кожному заарештованому чи затриманому, відповідно до ч. 4 ст. 29, має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надана можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою адвоката. Крім того, як визначено у ч. 5 статті, кожний затриманий має право у будь-який час *(тобто протягом усього часу тримання його під вартою – Р.С.)* оскаржити в суді своє затримання. Про здійснений арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичам заарештованого чи затриманого (ч. 6. ст. 29).

Усі зазначені положення Верховного закону України запозичені та повністю узгоджуються зі ст. 3 Загальної декларації прав людини (1948 р.) щодо права людини на особисту недоторканність, ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.) стосовно здійснення арешту чи затримання та прав заарештованого. Відповідають вони також вимогам ст. 5 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини (1950 р.) щодо права на судовий розгляд упродовж розумного строку або на звільнення затриманого чи заарештованого до початку судового розгляду. Необхідно зауважити, що, на відміну від національного, міжнародне та європейське законодавство, а також практика його застосування не містять суттєвих відмінностей між затриманим і заарештованим у сенсі дотримання та захисту їхніх прав і свобод. Визначальним при цьому є те, що затримана чи заарештована людина обмежена у своєму природному праві – праві на свободу, а тому відповідальність за її життя, здоров'я та реалізацію у повному обсязі наданих Законом прав з моменту затримання покладається на державний орган і посадових осіб, які здійснили затримання чи арешт. Адже особа, яку затримали за підозрою вчинення злочину, – не є винуватою і навіть не обвинуваченою, а тому має право на відповідне, без приниження гідності, поводження та дотримання її конституційних прав як будь-яка інша людина.

Разом з тим, процесуальне становище підозрюваного у чинному Кримінально-процесуальному кодексі України (далі – КПК) й досі залишається не достатньо чітко визначеним, що в свою чергу звужує можливості ефективного захисту прав підозрюваного та нерідко стає причиною їх порушення.

Доречно буде згадати, що «підозрюваний», як самостійний суб'єкт, у вітчизняному кримінальному процесі існує з часу ухвалення в Росії у 1864 р. Статуту кримінального судочинства. Стаття 257 Статуту надала поліції право вживати заходів до перепинення підозрюваному способів ухилення від слідства у таких випадках: 1) коли підозрюваний застигнутий при вчиненні злочинного діяння або одразу ж після його вчинення; 2) коли потерпілі від злочину або очевидці вкажуть прямо на підозрювану особу; 3) коли на підозрюваному або в його житлі знайдені будуть явні сліди злочину; 4) коли речі, що служать доказом злочинного діяння, належать підозрюваному чи знаходяться при ньому; 5) коли він зробив замах на втечу чи спійманий під час або після втечі та 6) коли підозрюваний не має постійного проживання чи осілості [1].

Навіть побіжне порівняння змісту вказаної статті зі статтею 106 чинного КПК дає змогу дійти висновку, що їхній зміст практично автентичний у частині підстав і мотивів затримання особи за підозрою вчинення злочину, і не зазнав суттєвих змін з часу появи у Статуті та є для незалежної України спадком права радянської доби.

Затримання особи за підозрою вчинення нею злочину без сумніву є важливою та дуже відповідальною процесуальною дією – тимчасовим запобіжним заходом, який передбачено КПК. Проблема ж полягає у тому, що підстави для затримання особи як підозрюваного, що їх визначає Конституція (ст. 29), є значно вужчими ніж ті, що їх передбачає чинний КПК, але які й донині, тобто більше п'ятнадцяти років, усе ще застосовуються на практиці. Тим самим фактично порушуються конституційні права багатьох затриманих осіб. Крім того, як свідчить та ж практика, при затриманні особи існує високий ризик як помилок, так і зловживання з боку посадових осіб, які здійснюють затримання. При цьому звертає на себе увагу й те, що передбачені у ст. 106 КПК підстави затримання особи за підозрою у вчиненні злочину спрямовані на розкриття злочину та встановлення особи, яка його вчинила. Підстави для затримання, що їх визначає Конституція (ст. 29), мають очевидну превентивну спрямованість, а саме: а) запобігти злочинові; б) перепинити злочин, що, без сумніву, є більш бажаним для суспільства, а також для окремо взятої людини в частині забезпечення гарантій не порушення її прав.

Невідповідність чинного КПК, зокрема підстав затримання особи за підозрою у вчиненні нею злочину, Верховному закону держави є порушенням конституційних гарантій права людини на особисту недоторканність і свободу. На суттєву невідповідність передбачених КПК підстав затримання особи за підозрою у вчиненні злочину Конституції та необхідність їх усунення вказували свого часу у своїх працях науковці С. Козловський [2], В. Рожнова [3], З. Бортновська [4], О. Дуванський [5], Г. Юркова [6], Я. Кузьмичов [7], автор цих рядків [8] та ін. Але проблема залишається все ще не вирішеною.

Актуальність публікації обумовлена й тим, що Президент України нещодавно направив проект нового КПК до Верховної Ради. Врахування та приведення норм проекту КПК у відповідність до Верховного закону не тільки усуне зазначені суперечності, але й стане більш надійною гарантією захисту прав людини від безпідставного чи необґрунтованого затримання.

Вбачається, що наведені положення ст. 29 Верховного закону мають бути повно і чітко визначені та конкретизовані у новому КПК. Так, конституційна вимога перевірки судом протягом сімдесяти двох годин обґрунтованості тримання особи під вартою (ч. 3 ст. 29), потребує, на нашу думку, визначення в КПК строку вручення затриманій особі копії як протоколу затримання, так і направлення її (копії протоколу – Р.С.) до суду. З урахуванням того, що закон надає суду право перевіряти законність затримання, вважаємо, що вручення особі копії протоколу і направлення її до суду повинно бути зроблено органом дізнання (слідчим, прокурором) не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання особи. У цьому ж протоколі повинно бути зазначено про виконання посадовою особою конституційних вимог, передбачених ч. 4 ст. 29, щодо повідомлення затриманому про підстави та мотиви затримання, роз'яснення його прав та надання реальної можливості реалізувати своє право на захист у визначений Законом спосіб.

З урахуванням обов'язковості його виконання, вказане положення Конституції в КПК може бути, на наш погляд, конкретизовано у нормі такого змісту: «Орган дізнання (слідчий, прокурор, суддя) не пізніше дванадцяти годин з моменту затримання повідомляє близьким родичам затриманого (заарештованого) за його вибором і вказаною ним адресою, про що зазначає в протоколі затримання. У разі відмови затриманої (заарештованої) особи назвати родичів чи вказати їхню адресу – про це також зазначається в протоколі».

Що ж до мотивів затримання, то, враховуючи їхнє значення та важливість, вони теж, на наш погляд, повинні бути визначені й закріплені безпосередньо в КПК.

Окремі автори пропонують визначати в КПК і цілі затримання підозрюваного, корелюючи їх з цілями (метою) обрання запобіжних заходів (ст. 148 КПК) [3, с. 88]. З такою пропозицією важко погодитися. По-перше, у Конституції (ч. 4 ст. 29) йдеться про необхідність повідомлення заарештованому чи затриманому мотивів арешту чи затримання, а не його мету (ціль). По-друге, за загальним визначенням, ціль – це мета, бажаний результат, який намічено досягти шляхом затримання особи, яку підозрюють у вчиненні злочину. Її досягнення є важливим і бажаним для органів розслідування (дізнання, досудового слідства), які уповноважені законом застосувати тримання особи під вартою, і посадових осіб, які приймають рішення та здійснюють затримання чи арешт особи. А мотив – це обґрунтування посадовою особою необхідності та доцільності затримання підозрюваного, раціональне пояснення причин і обставин обрання цього тимчасового запобіжного заходу. Основне призначення затримання особи, як вказує Є. Коваленко, – запобігти ухиленню підозрюваного від слідства і суду, припинити його злочинну діяльність, запобігти фальсифікації доказів [9, с. 381]. У справі ж захисту прав людини важливою є не стільки мета (ціль) затримання особи за підозрою у вчиненні злочину, скільки підстави та мотив її затримання. Конституція України визначає підстави такого затримання та гарантії його законності. А тому особі, яку затримують за підозрою у вчиненні злочину, має бути невідкладно повідомлено про підстави і мотив її затримання. Підозрюваного менше всього цікавить мета (ціль), яку хочуть досягти органи, що здійснюють його затримання. Більш суттєвими є мотиви, якими вони керуються, якщо застосовують стосовно нього тримання під вартою. Затримання чи арешт певної особи – це завжди позбавлення її свободи та обмеження прав, наданих і гарантованих Верховним законом держави. Конституція певною мірою урівноважує права органів (ч. 3 ст. 29), які можуть затримати чи заарештувати особу за підозрою у вчиненні нею злочину (підстави), обов'язок цих органів — невідкладно повідомити затриманому (заарештованому) про мотиви затримання чи арешту, роз'яснити його права та надати можливість з моменту затримання захищати себе (ч. 4 ст. 29), а також повідомити його родичам (ч. 6 ст. 29). А тому вбачається цілком логічним, щоб зазначені конституційні положення отримали повне й точне закріплення у новому КПК України.

З урахуванням наведеного, пропонуємо відповідну статтю проекту КПК викласти у такій редакції:

Затримання особи за підозрою у вчиненні нею злочину.

Орган дізнання (слідчий, прокурор, суд) має право затримати особу, зі складенням протоколу, за підозрою у вчиненні нею злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді обмеження чи позбавлення волі тільки за наявності хоча б однієї з таких підстав:

1. Коли є нагальна необхідність запобігти злочину.

2. Для перепинення злочину. В інших випадках підозри вчинення злочину, вказані органи можуть здійснювати доставляння особи для встановлення її особистості (ідентифікації) на строк не більше трьох годин і про що повинно бути зроблено запис у журналі доставлених осіб.

У протоколі також вказуються мотиви затримання особи, а саме:

1) запобігання спробі ухилитися від органів досудового розслідування та суду;

2) попередження продовження нею злочинної діяльності;

3) позбавлення можливості перешкодити встановленню істини в кримінальній справі;

4) забезпечення виконання процесуальних рішень і вироку в кримінальній справі.

Суворе дотримання вимог Конституції України має стати в нашій країні надійною гарантією від необґрунтованої підозри, безпідставного звинувачення та незаконного засудження.

Приведення норм нового КПК України у відповідність до положень Конституції є очевидною і необхідною вимогою. Її виконання слугуватиме більш надійному захисту прав і законних інтересів людей. Чітке визначення в КПК підстав, мотивів і процедури затримання особи за підозрою у вчиненні нею злочину матиме позитивний вплив і на діяльність посадових осіб, які уповноважені здійснювати затримання, зокрема, й у частині дотримання ними вимог Закону.

Література: 1. Устав уголовного судопроизводства (1864 г.). Российское законодательство X-XX вв. В 10 т., Т. 8. – Москва: Юридлит., 1991; 2. Козловський С. Проблемні питання затримання та взяття під варту особи в ході реалізації норм Конституції України // Право України. – 2000. – №4. – С. 57-59; 3. Рожнова В. Щодо поняття «затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину» // Право України. – 2001. – №8. – С. 86-99; 4. Бортновська З. Реалізація права на свободу і особисту недоторканність в українському кримінальному процесі // Право України. – 2003. – №10. – С.104-110; 5. Дуванський О. Затримання особи та обрання їй запобіжного заходу у вигляді взяття під варту: у чинному КПК України та його проекті // Право України. – 2005. – №6. – С. 61-63; 6. Юркова Г.В. Взяття під варту: відповідність Конституції України та проблеми застосування у слідчій практиці //Актуальні проблеми розбудови кримінально-процесуального судочинства України: Зб. наукових статей. – Херсон: Мрія, 2003. – С. 32-36; 7. Кузьмичов Я.В. Затримання підозрюваного у вчиненні злочину в аспекті забезпечення прав і свобод людини // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2007. – №2. – С.135-144; 8. Савонюк Р.Ю. Затримання за підозрою у вчиненні злочину: відповідність чинного КПК Основному Закону України // Право України. – 2008. – № 1. – С. 116-119; 9. Кримінальний процес України: Підручник / Коваленко Є.Г., Маляренко В.Т. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.

РЕЛІГІЙНИЙ СКАНДАЛ У СТАРОМУ КРИМУ

Нещодавно у місцевому дитячому садку під час «тихої години» православний священнослужитель намагався, з дозволу завідувачки, провести обряд освячення, окропити приміщення і сплячих дітей, попри те, що у групах є іновірні діти, зокрема, кримські татари, батьки яких сповідують іслам.

Помічниця вихователькиодної з груп, де кримські татари становили переважну більшість, не погодилася з цим і перешкодила проведенню обряду у приміщенні своєї групи. Пізніше вона відправила заяву на адресу міського голови, щоб представники влади розібралися у цій ситуації.

Як розповіла порталу «Кримськотатарське питання online» Емілія Мамут, тепер вона не вірить, що проблему якось буде вирішено. «Немає сенсу», – каже вона. І нагадує, що попри бажання батьків, щоб за такий протиправний вчинок завідувачку дитсадка було звільнено, мер містечка провів зустріч, на якій вирішив, що «всі залишаються на своїх місцях».

Після того Емілії Мамут довелося офіційно «звільнитися за власним бажанням». Однак, за її словами, її фактично «вижили» із місця роботи. Дівчина висловила побоювання, що через цей конфлікт буде звільнено і її матір, яка також працює у тому дитсадку.

Емілія Мамут розповіла, що їй зателефонували та викликали до Кіровського районного підрозділу Служби безпеки України. При цьому її «залякували», що якщо вона не приїде, «вони приїдуть до неї самі і розмова буде зовсім іншою». «Наче я – якийсь злочинець», – обурюється колишня помічниця вихователькиі в дитячому садку.

Вона зізналася, що тоді не розуміла, що може не йти до СБУ. Дівчині довелось винаймати собі машину, щоб дістатися до Кіровського районного управління Служби безпеки, тому що через погодні умови рейсові автобуси до райцентру не їздили. Як вона потім дізналася, її викликали через отриману заяву від вихователькиі дитсадка.

За словами Емілії Мамут, у неї забрали мобільний телефон та тримали у будівлі СБУ майже півтори-дві години. За цей час у неї розпитували про те, що відбулось у дитсадку, говорили, що «через кашу, яку вона заварила», можуть виникнути «масові заворушення». Потім вона підписала якусь заяву, текст якої вона не пам'ятає, пригадує лише те, що обіцяла більше «не вдаватися ні до яких дій і не підбурювати розпалювання релігійної ворожнечі».

Перший заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу, депутат Верховної Ради Криму Рефат Чубаров переконаний, що в релігійний скандал у Старому Криму повинна втрутитися Прокуратура Криму. На думку політика, там було наочно порушено право громадян на свободу світогляду та віросповідання. «Чекаємо на відповідь від прокуратури», – сказав Рефат Чубаров.

У прес-службі Прокуратури автономії порталу «Кримськотатарське питання online» повідомили, що Кіровська районна прокуратура отримала інформацію про цей конфлікт, «вона вивчається і перевіряється».

Кримськотатарське питання online

АФГАНСЬКА АВАНТЮРА – ЯК ЧИННИК КОРОЗІЇ СРСР

Протягом десяти років афганської інтервенції Радянська армія зазнала таких втрат: убитими — 15 тисяч офіцерів і солдатів, 53 тисячі поранених, серед яких 10,7 тисячі залишилися непрацездатними інвалідами. Афганістан у тій війні за неточними підрахунками втратив 1 мільйон 200 тисяч своїх громадян. Розв’язання Афганської авантюри – один із тих маловивчених злочинів комуністичного режиму, що й до сьогодні всебічно не досліджений як сучасними російськими, так і українськими істориками.

15 лютого цього року відзначалася вже 23 річниця виведення «Обмеженого контингенту радянських військ» з Афганістану. В Україні ця війна «незнаменита» на сьогодні ще не повністю осмислена — ні політиками, ні соціологами, ні більшістю пересічних громадян.

В «урочистостях» з нагоди чергової кривавої річниці закінчення Афганської війни щороку, як правило, беруть участь представники лівого соціалістичного спектра вітчизняного політикуму та лідери проросійських політичних сил, що активно діють в Україні. У їхніх виступах на таких «урочистостях» зазвичай можна почути відголоски радянської свідомості, на кшталт: «Радянські воїни-інтернаціоналісти у ті нелегкі часи чесно виконали свій обов’язок перед Батьківщиною». З одного боку, це дійсний історичний факт. Зрозуміло, що українське суспільство має висловлювати співчуття громадянам, які були фізично й морально покалічені на Афганській війні, вдосконалюючи й оновлюючи механізми їх соціального захисту. Звичайно ж, ми не повинні забувати про численні жертви Афганської трагедії. Адже ветеранів цієї війни, які в часи тоталітаризму були ще зовсім юними, безвусими юнаками, тоталітарна Радянська комуністична імперія насильницьки примусила воювати на боці прорадянськи налаштованої незначної частини громадян Афганістану. Але ж нині та «Родина», за яку вони воювали, просто розвалилася, зникла з геополітичної карти світу. Україна стала незалежною державою!

Українські ветерани Афганської війни й політики мають нарешті дати об’єктивну історичну оцінку тій кривавій «бойні», переосмислити свою роль у тій війні. Натомість як ветерани Афганської війни, так і частина українських високопосадовців часто-густо не бажають кардинально переосмислити нові реалії європейської геополітики, неохоче говорять про насильницькі війни, що їх здійснювали збройні сили СРСР супроти різних народів світу. Дивно, але вважається чомусь не толерантним згадувати про сумнозвісні збройні інтервенції, здійснені СРСР у 1956 р. в Угорщині, у 1968 р. в Чехословаччині, у 1975 р. в Анголі, у 1978 р. в Ефіопії та в Ємені. Як відомо, численні агресії, що здійснювалися СРСР супроти суверенних країн світу, мали на меті силоміць запровадити тоталітарну, однопартійну, радянську модель управління суспільством, далеко за межами СРСР посилити вплив комуністичної ідеології, придушити прагнення народів до свободи й демократії.

Війна... без оголошення війни. Як це було

На засіданні Ради оборони СРСР у листопаді 1979 р. було вирішено, що радянські війська буде введено до Афганістану начебто для надання допомоги прорадянській Народно-демократичній партії (НДПА) у боротьбі із внутрішньою «контрреволюцією». Історична відповідальність за початок воєнної агресії СРСР супроти незалежної республіки Афганістан й донині найбільшою мірою лягає на тодішніх Генсека КПРС Л. Брежнєва, міністра оборони СРСР Д. Устинова, міністра закордонних справ А. Громика, Секретаря ЦК КПРС з питань ідеології М. Суслова. Вважалось, що присутність радянських військових частин допоможе прорадянськи налаштованій НДПА ліквідувати збройний спротив непримиренної афганської опозиції, котра представляла ісламський за духом рух опору, й таким чином стабілізувати соціальну обстановку. Отже, 25 грудня 1979 року радянські війська на територію суверенного Афганістану було введено без офіційного оголошення війни. Наприкінці грудня 1979 року Генеральна Асамблея ООН засудила військову інтервенцію СРСР супроти незалежної Республіки Афганістан. У цей же час з протестом проти радянської агресії в Афганістані виступили уряди 104-х демократичних країн світу. Висловлюючи протест, збірні команди спортсменів-олімпійців, котрі представляли 21 країну світу, відмовилися брати участь у Московській олімпіаді 1980 року.

Якщо війни немає, то немає й полонених...

Рішення політичного керівництва СРСР офіційно не оголошувати війну супроти Афганістану поставило військовополонених – бійців 40-ї радянської армії — поза законом. Командири загонів ісламської опозиції (так званих моджахедів) тоді відверто заявляли: «Якщо війни немає, то немає й полонених!» Адже військовослужбовці частин Радянської армії, які потрапляли у полон, не підпадали під захист відповідних Міжнародних конвенцій. Зважаючи на таку вигідну правову прогалину, лідери ісламської опозиції в Афганістані проголосили священну війну супроти радянських окупантів — так званий «джихад». Для них радянські військовослужбовці були водночас і носіями, і пропагандистами марксистсько-ленінської ідеології, котра не визнавала Бога й використовувала державну машину для репресій проти віруючих та священиків. Духовенство Афганістану закликало віруючих до нищення радянських солдатів та офіцерів, називаючи їх не тільки окупантами, а й ворогами ісламу. Окрім того, радянські солдати та офіцери були погано обізнані з віковічними національно-культурними традиціями й звичаями афганського народу, що також викликало серед місцевого населення відразу й недовіру.

Радянські військовополонені в Афганістані піддавалися жахливим тортурам. Сотні радянських солдатів і офіцерів й до сьогодні ще не повернулися додому — вважається, що вони пропали безвісти. Гадаю, що ці нещасливці потрапили у полон і були закатовані моджахедами.

Український рахунок Афганської війни

Як і в часи Другої світової війни, так і в період радянської авантюри в Афганістані Українська Радянська Соціалістична Республіка виступала не суб’єктом, а об’єктом кремлівських геополітичних домагань. Багато синів і дочок України загинуло або ж було покалічено на тій війні «незнаменитій». За десять років війни в Афганістані загинуло 3360 громадян України, 8 тисяч стали каліками, без батька чи матері залишилися тисячі дітей. В Афганістані поклали свої голови 700 солдатів та офіцерів, які народилися в Києві. В Афганістані воювало так багато наших земляків, що окремі військові частини військовослужбовці поміж собою називали «українськими». Статистика засвідчує, що кожен четвертий військовослужбовець, який перебував у складі «Обмеженого контингенту радянських військ в Афганістані», був українцем.

Афганська інтервенція викликала у тодішньому радянському суспільстві величезне незадоволення громадян. Про необхідність припинення воєнних дій громадяни УРСР тоді говорили, як кажуть, «на кожній кухні». Саме війна в Афганістані прискорила корозію радянського тоталітаризму. У 1989 році останній в історії СРСР Генсек ЦК КПРС Михайло Горбачов нарешті відкрито заявив про необхідність термінового припинення війни в Афганістані. Виведення радянських військ з Афганістану відбувалося у період, коли нове політичне керівництво СРСР заговорило про соціалізм «з людським обличчям», докорінну перебудову суспільно-політичного життя та «демократизацію» СРСР.

Виведення Радянських військ з Афганістану, 15 лютого 1989 року

Втім, більшість громадян тоді вже не вірили у можливість внесення кардинальних змін у суспільно-політичне життя Країни Рад. Кривава авантюра в Афганістані закінчилася військово-політичною й моральною поразкою радянщини. Так звана «перестройка» посилила відцентрові тенденції з боку союзних республік, що входили до складу Радянського Союзу. Після поразки в Афганістані зазнала краху найбільша у світі комуністична імперія, а паралельно розвалився й увесь «соціалістичний табір». На пострадянському просторі з’явилася низка нових національних держав. У 1991 році було проголошено державну незалежність України.

Гадаю, що, відзначаючи чергову річницю виведення радянських окупаційних військ з Афганістану, наші державні мужі мають акцентувати увагу соціуму на нагальних проблемах зміцнення Української державності, консолідації суспільства навколо базових національних та європейських цінностей, підвищення обороноздатності та національної безпеки України. Було б добре, якби наші політичні лідери під час відзначення історичних дат «радянського забарвлення» звертали більше уваги на величезні етнічні втрати, що їх зазнала Україна у період свого бездержавного існування, коли українці у різних куточках світу були вимушені проливати свою кров за чужинські геополітичні інтереси.

Виведення військ чи капітуляція?

Політичну дорогу до виведення «Обмеженого контингенту радянських військ» проклали Женевські угоди, підписані 14 квітня 1988 року міністерствами іноземних справ Афганістану й Пакистану за посередництва ООН. Гарантами виконання угод виступили СРСР та США. Головними пунктами женевських перемовин стало виведення радянських військ з афганської території, реалізація програми національного примирення й припинення втручання з боку країн-сусідів у внутрішні справи Афганістану, в тому числі й припинення підтримки опозиції.

Один із лідерів мусульман Росії, президент Ісламського культурного центру Абдул-Вахід Ніязов в інтерв’ю «Афганистан РУ» заявив, що «виведення радянських військ з Афганістану, котре здійснювалося в дусі Михайла Горбачова, більше нагадувало капітуляцію». «Таке виведення було проведене без урахування інтересів Афганістану та його наслідків у регіоні. Майже таким чином ми пішли з Німеччини, не отримавши жодних преференцій, не закріпивши свої інтереси якими-небудь угодами», — заявив Абдул-Вахід Ніязов. На думку Ніязова, такій неефективній політиці Кремля стосовно Афганістану могла слугувати та обставина, що «Російська держава в 1992 році ще не склалася». Експерти інформаційного порталу «Афганистан РУ» у свою чергу відзначають, що, незважаючи на виведення радянських військ з Афганістану, останній промосковський режим у Кабулі – уряд президента Мохаммеда Наджибули – протримався, допоки існував СРСР. Уряд Наджибули збанкрутував через декілька місяців після розпаду Радянського Союзу й приходу до влади у Москві Бориса Єльцина. Саме така конкретна обставина дає змогу нинішнім історикам стверджувати, що керівництво СРСР було впевнене — незважаючи на відсутність Радянської армії на теренах Афганістану, уряд у Кабулі протримається завдяки економічній та політичній допомозі Москви. Можливо, все так би й трапилося. Однак у 1992 році обсяг російської допомоги режиму Наджибули було зведено до нуля, що врешті-решт й стало причиною падіння останнього промосковського уряду в Кабулі.

Радянська інтервенція в Афганістані... сприяла піднесенню дисидентського руху

Радянська інтервенція в Афганістані, що тривала десять років, погіршувала рівень життя простих громадян, спричиняла зростання у суспільстві протестних настроїв та посилювала вплив радянських карально-репресивних органів. Саме під час Афганської авантюри СРСР представники демократично налаштованої інтелігенції у збірках «самвидаву» розпочали агітацію за припинення радянської агресії в Афганістані.

1980 року академік Андрій Сахаров оприлюднив відкритого листа на адресу Генерального Секретаря ЦК КПРС Леоніда Брежнєва, в якому закликав припинити злочинну війну. Невдовзі всесвітньо відомого правозахисника за вказівкою кремлівських верховодів було примусово переселено на постійне проживання з Москви до Горького. Ще однією дисидентською «ластівкою» став надзвичайно мужній вчинок московського радіожурналіста Володимира Данчева. У 1983 році, скориставшись тимчасовою відсутністю цензури, Володимир Данчев, на свій страх і ризик, під час трансляції радіопрограми у прямому ефірі раптом зробив гучну заяву, що радянських військовиків в Афганістані, мовляв, треба розцінювати як окупантів.

Сміливця виключили з КПРС, звільнили з роботи, а потім силоміць запроторили на примусове лікування до психіатричної лікарні. Звідти його з великими зусиллями «витягла» Міжнародна спілка журналістів. Серед політв’язнів «брежнєвської доби», котрі в так званому «самвидаві» оприлюднювали заяви щодо негайного виведення частин Радянської армії з Афганістану, було й чимало українців, зокрема членів Української Гельсінської групи. Серед них — Василь Лісовий, Юрій Бадзьо, Левко Лук’яненко, Михайло Горинь, Євген Пронюк, Євген Сверстюк, Василь Овсієнко, Олесь Сергієнко, Оксана Мешко та інші. Сьогодні українці можуть пишатися мужньою поведінкою українських дисидентів, які у похмурі часи несвободи мали мужність сказати світові правду про криваву авантюру СРСР!

Говорячи про збройну інтервенцію СРСР супроти республіки Афганістан, не можна замовчувати й того, що радянські військовослужбовці виховувалися у період так званого «застою». Тоді радянське суспільство роз’їдалося дією таких негативних чинників, як зневіра у справедливість комуністичних ідей, загарбницький характер Афганської війни, подвійна мораль, лицемірство, кар’єризм. Відтак чимало радянських солдатів та офіцерів усім своїм попереднім життям були морально підготовлені до мародерства, непослуху, крадіжок, презирливого ставлення до місцевого населення. Афганська війна як лакмусовий папірець лише виявила приховані пороки радянської системи.

Історичну пам’ять українців про війну в Афганістані мають формувати не тільки правдиві історики, але й учасники тієї війни, колишні радянські робітники, інженери, геологи, викладачі, журналісти, які у ті драматичні часи працювали в Афганістані. Нехай кожен із живих свідків напише свої спомини про Афганську війну й видрукує в періодичній пресі. З таких споминів живих поступово складеться повнометражна мозаїка тієї війни, що дасть можливість нашим сучасникам осмислити її витоки і попередити нащадків про наслідки.

Віталій МАТЯШ,
перший заступник голови Всеукраїнського об’єднання ветеранів, журналіст
м. Київ

Українська література Криму поповнилася ще одним цікавим ім'ям: Віктор Стус. Нещодавно в одному з видавництв Мелітополя побачила світ його перша книжка прози «Пісня амазонки».

Віктор Іванович Стус народився 1 лютого 1946 року в с. Михайлівське Новомиколаївського району Запорізької області. У 1972 році закінчив філологічний факультет Дніпропетровського державного університету. З тих пір незмінно в журналістиці. Працював у районних газетах на Дніпропетровщині та Запоріжчині. З 1980 року працював спочатку заступником, а згодом редактором газети «Судацький вісник» у місті Судак в Криму. Після переїзду до Сімферополя співпрацював з різними засобами масової інформації, а нині — редактор відділу «Крымской газеты» (Ялта). Заслужений журналіст Автономної Республіки Крим, член Національної спілки журналістів України.

Оповідання, вірші, історичні есеї друкував у місцевих та всеукраїнських періодичних виданнях, у журналі «Брега Тавриды». До книжки «Пісня амазонки» увійшла повість-легенда «Цариця Амага — донька мага». У центрі повісті скіфська цариця Амага — жінка мужня й красива, яка не шкодуючи себе бореться за те, щоб між народами-сусідами панували мир, злагода і справедливість. У творі яскраво змальовано картини давньоруського свята Купала, звичаї та обряди людей добрих і працьовитих — справжніх оріїв, як їх називали в давні часи. Окрім повісті, в книжці вміщено оповідання на історичну тематику: «Пісня амазонки», «Таврські сходи», «Дива Стефана Сурозького», «Чумацький шлях», а також оповідання та казки для дітей, байки в прозі, епіграми, усмішки, вірші з ліричного зошита.

Звертання до історії та міфології у творчості Віктора Стуса — не випадкове: там витоки нашої духовності, культури, світосприйняття. «Вдумаймося, — говорить автор, — від сотворіння світу на нашому ведичному календарі мало б сьогодні стояти число 7519. Стільки літ нашим слов'янським народам. Чого лиш не відбувалося за ці тисячоліття! І кожна подія – то урок для прийдешніх поколінь. То ж варто вчитися. Пращури раді поділитися з нами усім, що надбали. Якщо, звичайно, ми цього захочемо. Прийдешнє починається в минулому: щось — у далекому, щось — у близькому. Про це завжди нагадували древні волхви, відуни, маги, пророки. На жаль, саме цього багатьом нам бракує для осмислення свого власного місця в сучасному бурхливому світі».

Що ж, вустами автора книги глаголить, як кажуть, істина. Той, хто не знає свого минулого, не вартий майбутнього, говорить народне прислів'я. І добре, що Віктор Стус навертає нас до наших глибоких витоків.

І повість, і оповідання на історичну тематику будуть цікавими для читача. Автор уміє вибудовувати сюжетну лінію, яскравими барвами змальовувати своїх героїв, вкладати в їхні уста те, що їх вивищує в нашій уяві, робить їх, наших далеких пращурів, розумними, добрими, мужніми. Радує й тішить те, що Віктор Стус, живучи в Криму й працюючи тривалий час у російськомовних засобах масової інформації, не розгубив лексичне багатство рідної мови. А це для письменника — головне.

Тільки-но я прочитав книгу Віктора Стуса «Пісня амазонки» і підготував його однойменне оповідання до публікації в газеті, як Віктор Іванович подарував мені щойно виданий свій об'ємний (360 сторінок!) роман «Помста атлантів» також на історичну тематику. Книга, судячи з анотації, не менш цікава, ніж попередня. Вітаємо автора з його новим твором, зичимо й надалі не заспокоюватись на досягнутому. Світлої дороги Вам, Вікторе, з журналістики у велику літературу. Хай щастить!

Данило КОНОНЕНКО

Віктор СТУС

ПІСНЯ АМАЗОНКИ

ОПОВІДАННЯ

То були чи не найтривожніші часи в історії царських скитів та їхньої столиці Неаполя Скіфського. Понтійський цар Мітридат VI Євпатор влітку 110 року до нашої ери відправив численне військо одного з найкращих своїх полководців Діофанта для захисту Херсонесу від саїв. Такого розвороту подій не чекав тодішній правитель Малої Скіфії Палак, син Скілура. Намагаючись витіснити грецьких колонізаторів з Таврид, або хоча б показати, хто на півострові господар, він не сподівався, що Херсонес, боячись потрапити в залежність від Боспору, звернеться по допомогу до Мітридата. Та сталося не так, як гадалося. Діофант зі своїм експедиційним корпусом висадився в Керкінітиді (нині Євпаторія) і ударив у тил військам Палака. Скитам, а з ними й роксоланам та таврам, довелося відступити. Діофант на землях таврів заклав фортецю Євпаторію, захопив скитське поселення Хабеї. Його спільники-херсонесити оволоділи скитською фортецею Напіт, завдали поразки скитам під Палакієм і почали наближатися до Неаполя.

На захист рідного міста стали всі його мешканці. Разом з ними й скитські амазонки-косачки, які відзначалися хоробрістю, самопожертвою та відданістю. Вони, згуртовані у невеликі загони, раптово, наче з-під землі, виринали перед ворогами, завдаючи їм значної шкоди. Їх вважали майстринями засідок, переслідувань, облоги. Вважалося, що косачки — нащадки войовничого плем'я жінок, яке мешкало на нинішніх землях Дону та Кубані. Однак і на теренах України археологи знаходять чимало жіночих поховань зі зброєю — луками, стрілами, дротиками, подвійними сокирами та списами, а також щитами у формі півмісяця.

Як свідчать легенди, косачки-амазонки мешкали в Скколотії-Руськолані здавна. Це підтверджують народні перекази. Після того, як скіф Ахілл (родом із Мірмідону, що на березі Меотійського моря) у битві біля Трої (вона була захоплена у 1184 році до нашої ери) розправився з царицею амазонок Пенфесилією, то вирішив покінчити з цим плем'ям назавжди. І рушив війська на терени Скитії. Мати-Амазонка кинула клич — і на битву з нападниками біля Порогів зібралося все жіноче воїнство. Та Ахілл покликав Матір-Амазонку на перемовини. Усі завмерли, чекаючи поєдинку. Однак мудрі воєначальники, які розмовляли мовою, обом зрозумілою, потисли одне одному руки, обійнялися. І через кілька хвилин почалося небачене братання амазонок зі скитськими воїнами. Зазнайомилися. А потім у них народилися діти. І стали їх називати савроматами. Коли була потреба, косачки та їхні нащадки брали до рук зброю для захисту Вітчизни.

За версією «батька» історії Геродота, після Троянської битви елліни захопили в полон амазонок, посадили на кораблі, щоб відправити якнайдалі. Амазонки якимось чином вивільнилися, перебили воїнів, гребців. Та кораблі — не коні. Амазонки не вміли ними керувати. І хвилі прибили їх до берегів Тавриди в Меотійському морі, яке ще називалося Кагарлук, Кремни, а тепер Азовське. Щоб якось прожити, почали красти у скіфів коней та грабувати їхні поселення. Скіфи не знали, що й робити. А потім їхні вожді розробили план упокорення. І невдовзі перед станом амазонок з'явилися намети. Молоді скіфи-красені чинно походжали, не вступали з косачками в суперечки, при наближенні навіть мечі не витягували, а тільки радо віталися та усміхалися. Потім почали затівати балачки. Благо, що мови були схожі. Амазонкам таке спілкування сподобалося. А ночі в Тавриді темні та жагучі... Невдовзі волелюбні воячки взяли царських скитів собі у чоловіки. І разом з ними перейшли через Бичу переправу (Керченську протоку) на береги Танаїсу (Дон) і стали жити-поживати та добро наживати. І називатися савроматами, що дуже схоже на «цар-мати».

Ті войовничі традиції, започатковані амазонками, збереглися в середовищі царських скитів. Із юних дівчат, особливо сиріт, створювали воєнізовані загони, навчали їх володіти всіма видами зброї. Косачки часто виконували розвідувальні завдання. А за необхідності брали участь у битвах з ворогами, їхнім доблесті та геройству чоловіки могли тільки позаздрити. Про це й оповідка.

* * *

Ореля співала — душу виливала. Про оцей степ-зеленограй, цар-сонце Колоксай, рідний Новоград (елліни називали його Неаполь Скіфський, нині Сімферополь — авт.), найкраще місто в Тавриді. Та, звісно, про милогочорнобривого, орла сизокрилого. Позавчора він з побратимами подався оглянути західні кордони царських скитів-саїв. Бо непевні часи настали. Невгамовний Херсонес, відчувши підтримку понтійського царя Мітридата VI Євпатора, все частіше став нападати на землі Малої Скіфії, аби відтяти ласі шматки. Та й греки часом не гребують захопити в полон молодих сколотів і нишком продати в рабство. Щось довго не повертається її милий. Чи не сталося чого? Хвилюється Ореля. Тому й підмовила своїх бойових подруг вирушити назустріч охоронцям. Ті ніби чекали її наказу. Бо ж у тому загоні чимало й їхніх парубків. Хутко зібралися. І в степ.

Їй підспівував легкий вітрець у високих травах, що сягали кінських грудей і подекуди навіть чіплялися за рожеві шаровари у червоних чобітках. І подруги підспівували, погойдуючись на таких же, як і в Орелі, прудких світло-рудих конях-сауранах. Дівчата також були зодягнені в рожеві куртки поверх вишиванок, штани, фрігійські ковпаки, підперезані широкими поясами із лискучими залізними пластинами, до яких приторочені короткі скитські мечі-акинаки та бойові сокири. У кожної в правиці довгий спис з бунчуками біля вістря, за спиною — мережаний сагайдак з луками та стрілами, а на лівому плечі — грізний степовий орел, готовий негайно виконати будь-яку команду господарки.

Цих дівчат знали у столиці саїв як найвідважнішу бойову дружину. Про їхні сміливість та кмітливість ходили легенди. За правду стояли горою, за неправду карали суворо. Свято дотримувалися сколотських звичаїв. Жодна з них не могла вийти заміж, доки не знищить хоча б одного ворога. Вони були на слуху й у близьких та далеких сусідів — понтійців,

еллінів, херсонеситів, роксоланів, таврів, сатархів. Ті добре знали: вони й пальцем не торкнуться того, хто йде до Неаполя з миром, скажімо, везе збіжжя чи крам. Навпаки, при нагоді захистять від степових розбійників.

Коли ж хто ступить на їхню священну землю зі злими намірами та зброєю — годі й сподіватися на пощаду. Померти на полі бою за рідний край вони вважали за благо, їхнє голосисте «Ар-ра-ра!» наводило жах на ворогів. Бо той клич означав: «Ми йдемо із земного світу в небесний — із землі Ар до неба Ра». (Пізніше від нього, певно, утворилося «Ура!» — авт.). Кидалися вони на них, як розлютовані вовчиці. Греки їх так і називали — «трояндові вовчиці». Трояндові — певно, за колір одягу. Проте дівчата не ображались, їм навіть подобалось таке прізвисько — поєднувало красу та мужність. Та ще частіше дошкульно обзивали безгрудими амазонками. Мовляв, їм ще в дитячому віці випалювали праву грудь, аби не заважала стріляти з лука. Дівчата посміювалися: може, давні амазонки так і вчиняли, але тепер такі дурниці не роблять.

Свої ж, сколоти, іменували їх просто — косачки. За довгі коси, що зазвичай спадали через ліве плече нижче пояса.

Що ж до ватажка «трояндових вовчиць» Орелі, то її обожнювали — неймовірної вроди, гінка, стрункa, мов тополя, з товстою русою косою. А що вже дзвінкоголоса — її піснями заслуховувалися старі й малі сколоти.

...Зненацька Ореля обірвала пісню — у повітрі забриніла стріла і впала неподалік у ковилу. Збентежені подруги роззиралися навкруг: що б оте значило? Ореля спрямувала саурана до краю пагорба. Внизу в розлогій балці біля порослого очеретом джерельця побачила у неприродній позі коня, а поряд з ним розпластане тіло скіфа зі стрілою у грудях.

— Мирослав?! — злетіла з сідла й майже скотилася в балку. Слідом збігли жвава смаглявка Руслана та ще трійко косачок. Решта воячок на всяк випадок збилася півколом понад балкою, в руках напоготові луки зі стрілами.

Ореля обережно підвела голову юнака. Той поволі розплющив очі — у них зблиснула радість.

— Спасибі, що почули мою стрілу, — ледь ворушив губами. — То була моя остання надія на спасіння.

Дівчата поволі розстібали та стягували з Мирослава легку шкіряну куртку. З-під стріли соталась кров, подекуди вже й присохла.

— Стрілу не чіпайте, її вийме травник, — розпорядилась Ореля й ще нижче схилилася до воїна. — Хто це тебе? І де?

— У розвідці... — Мирослав ледь переводив подих. — Ми дізналися, що херсонесити великим військом йдуть війною на наші міста Напіт, Хабеї та Новоград. А з Керкінітиди їм на підмогу виступив понтійський полководець Діофант. Ми мерщій додому — попередити. Та в гірській ущелині стрілися з загоном херсонеситів. Доки вони опам'ятались, ми двох поклали списами, ще двох — стрілами. Одного Агей заарканив...

— Агей! — майже разом стривожено видихнули Ореля й Руслана, і їхні погляди пересіклися. Вони обидві були закохані у того дужого сміливого парубка. Косачки, знаючи це, нишком розуміюче переглянулися. — Що з ним? Живий?

— Ти залишив побратима напризволяще? — Руслана ухопилася за акинак.

— Не гарячкуй, — застогнав Мирослав. — Це завжди встигнеш. Як ти могла так подумати? Ми з Агеєм пили кров побратимства з однієї чаші.

Руслана з силою заштовхнула акинак у чохлик.

— Та решта, з десяток херсонеситів, накинулися на нас, як люті звірі, — Мирослав вичавлював із грудей кожне слово. — Під Агеєм упав сауран. Мені в груди вп'ялася стріла. А далі в ущелині ми уздріли ціле військо. «Мчи до наших! Попередь! — наказав Агей, затуливши мене собою і відбиваючись ланцюгом від нападників. — Я їх затримаю!» «З тобою до кінця!» — заперечив я. «Та не про мене мова — про отчий край!» — несамовито заволав Агей і з розмаху оперіщив нагаєм мого коня з відчайдушним криком «Ар-ра-ра!» Ніби ужалений, сауран поніс мене з ущелини.

— Так він живий? — знову одночасно скрикнули Ореля й Руслана.

— Не знаю. Такі, як Агей, в полон не здаються, — прошепотів Мирослав і знепритомнів.

— Хай береже тебе наш всемогутній Папай, батько царських сколотів! — Ореля зняла з себе халцедоновий оберіг від злих духів й обережно накинула його на шию воїна.

— Що ти чиниш? — ухопила її за руку наймолодша косачка Найда. Півроку тому її ледь живу знайшли на згарищі одного хутірця, спаленого понтійцями, поряд з забитими батьком і матір'ю та й нарекли таким прізвиськом. — Стріли зла над степом. Не відкривай перед ними душу.

— Йому нині цей оберіг потрібніший, — Ореля накинула свій оберіг на шию пораненого. Наказала прив'язати за кінці накидку до двох сідел поміж коней. Дівчата обережно поклали на неї Мирослава.

— Негайно в Новоград! До травника! А цареві скажете: ми подалися до Чортової балки. — Провела довгим поглядом Мирослава у супроводі двох косачок і вигукнула войовниче: — А тепер — за мною, «трояндові вовчиці»! На виручку мужньому саю! І нехай нам допомагає бог війни Арес! У нас немає, як у нього, бойових колісниць та золотої зброї, але у нас є відвага на кінчиках списів та стріл. Ар-ра-ра!

Ореля риссю пустила свого саурана між високих трав у бік призахідного сонця. Дружинниці, притиснувши списи, невідступно мчали за нею. Тільки орли на плечах, втрачаючи рівновагу, невдоволено змахували широкими крильми на дівочих плечах. Коли сонце вдалині торкнулося потемнілих горбів, амазонки спішились. Руслана, зірвавши ковпак, закинула за спину чорну косу й припала вухом до землі.

— Лівіше у чотири перельоти стріли урвищем бреде військо у дві сотні мечів... Чи не там Агей? — підвелася Руслана.

— Будемо сподіватися, — не підводячи очей, аби не зустрітися з нею поглядом, Ореля тут же виклала свій задум порятунку Агея. — На цьому місці і «почастуємо» тих, хто йде до нас з мечами. А для початку треба посіяти паніку у ворожому стані, а потім утриматись, доки підмога наспіє.

— Якщо Агей з ними, — Руслана обвела усіх благальним поглядом, — постарайтесь у нього не влучити.

— Про це могла б не нагадувати, — ображено мовила котрась із косачок.

— Та то я так — на всякий випадок, — знітилась Руслана, скоса блиснувши очима на Орелю.

— Тож пильнуйте за моїми наказами, — суворо попередила Ореля. — Коли щось зі мною трапиться, ватагом залишається... Руслана. Зрозуміло? З нами — Арес! — і правицею звично потягнулася до оберега, щоб поцілувати, та й опустила ніяково на руків'я акинака. Оберіг — у Мирослава.

Віктор Стус

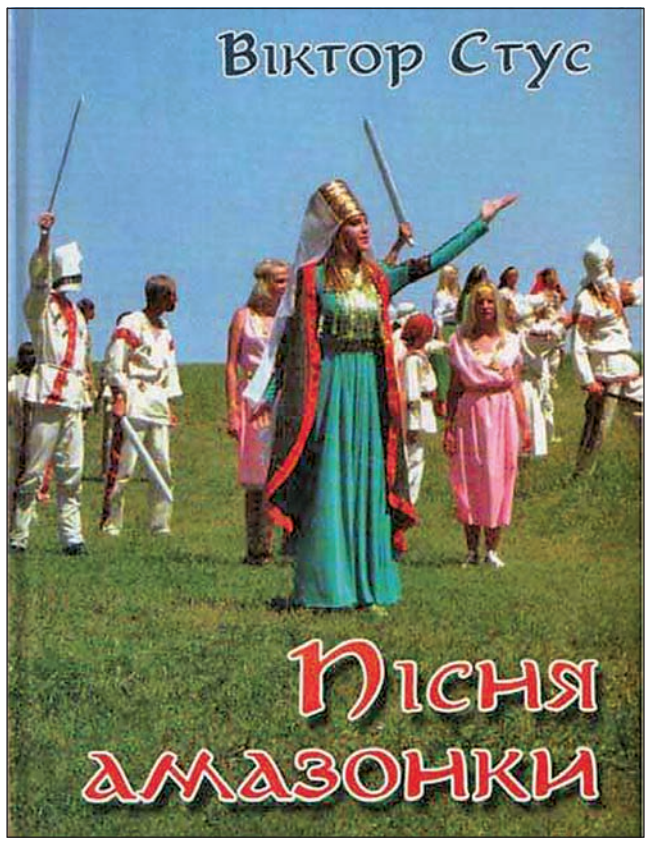

Пісня амазонки

Воячки непомітно підвели сауранів до пологого краю балки, швидко поклали їх у високий травостій. Ще й орлів посадовили їм на гриви — щоб небавом не зірвались на ноги. Стали чекати. Невдовзі долинули брязкіт зброї, хропіння змучених коней, роздратовані окрики херсонеситів. Ореля з Русланою та Найдою, приминаючи траву, підповзли до краю урвища. Зачаїлись...

Біля вузенького ручаю, що витікав з високого очерету, херсонесити спинились, взялися розв’ючувати коней, обливатися холодною водою.

Поставили намети. Напоїли коней, стриножили їх та й пустили на пашу.

— Господарями себе почувають, зайди. Ночувати збираються, — прошепотіла Найда.

Біля одного намету два кремезні херсонесити скинули, ніби міх, на землю оголену до пояса людину зі зв’язаними руками й ногами. Навіть у напівтемряві було видно сполосовані до крові плечі та спину, аж синю від побоїв.

— Агей! Що вони з ним зробили, нелюди! — стрепенулася Мирослава. Мабуть би й кинулась униз.

Та Ореля поклала долоню на її плече, приставила палець до вуст: ні звуку!

— Однією лютістю стрілу не зупиниш. Твій час ще настане. Косачки поміж високих трав відповзли до своїх. Виждали кілька тягучих хвилин.

— Пора. Нехай допомагає нам Арес! — нарешті скомандувала Ореля.

Косачки відв’язали орлів, дружно підкинули вгору. Птахи завчено покружляли над ворожим станом, високо піднялися у темніюче небо — аж засвітилися у високості золотавими цятками в останніх променях. І звідти зненацька каменями упали на заклопотаних херсонеситів.

Стогін, зойки, прокляття наповнили балку. Орли гострими кігтями впивалися в голови, обличчя, шиї, руки ворогів, били дзьобами, терзали, роздирали, шматували здобич.

Стриножені коні несамовито іржали і незграбно стрибали вздовж балки. Херсонесити спочатку ховалися в очерет, намети. Й звідти, чортихаючись, навмання пускали в небо стріли. Деякі, мов навіжені, вимахували мечами та кинджалами, відбиваючись від шаленіючих птахів. Ніхто не міг втямити, звідки та напасть звалилася на їхні голови.

— Та вони з орлами не можуть справитися! — Найда не стримувала себе від захвату. — А з нами й поготів!

— На сауранів! — Ореля першою піднялася прямо з трави на своєму рудогривому.

— Ар-ра-ра! — Вечірній степ задзвенів призивним сколотським кличем. І крутосхилом у балку на сауранах помчали «трояндові вовчиці». На скаку пускали стріли та списи у переляканих херсонеситів. Ореля з кількома косачками кинулась навперейми гурту ворогів, що вибрались з очеретів і збиралися сипонути стріли у вершниць. Зав’язався бій. Краєм ока вона помітила, як біля лежачого напівпритомного Агея зіскочила Руслана, миттєво перерізала вірьовки на його руках та ногах, підсадила на свого саурана, канчуком стьобнула круп коня, і той понісся геть з балки. А сама метнулася на виручку Орелі.

Ореля подумки похвалила побратимку. Хоч, щоправда, їй самій хотілося звільнити коханого.

Херсонесити вправно володіли не тільки мечами, а й важкими ланцюгами. Зайнявши кругову оборону, їм вдалося понівечити ноги кільком сауранам. Із наметів теж почали вискакувати вояки. Ореля розуміла: настав час відходу, гурт вершниць не встоїть перед численним загоном добре озброєних і навчених ворогів. Краще в степу діждатись підкріплення з Новограду. Та й найважливіше вдалося — Агея визволено, чужинців добряче наполохано, вони ще довго не оговтаються.

— Усім — у степ! — гукнула Ореля щосили. І побачила, як херсонесити оточили Руслану, що накульгувала на ліву ногу, й намагалися забити її батогами. Ореля, не роздумуючи, метнула в одного спис, в іншого пустила стрілу. Їй вистачило короткого замішання серед ворогів, щоб вхопити подругу у своє сідло і вдвох на одному сауранові гайнути вздовж балки подалі від ворогів.

— Якби не ти — заклювали б мене ті яструби, — Руслана на ходу вдячно притислася щокою до Орелиної руки.

— А тобі спасибі за Агея. Ти молодчина! — гукнула Ореля. — Що з ногою?

— Пусте! Один нелюд ланцюгом упереще. Геть литку стесав. Не переймайся, як кажуть, до весілля загоїться! За те я його списом почастувала — сотому закаже, як на нашу землю ходити! — ще не охолола від бою Руслана.

У степу залунав свист — косачки згукували вцілілих орлів. І раптом Ореля почула, як над їхніми головами задзижчала стріла. Друга, третя. Ореля озирнулась — за ними на баских конях гналися херсонесити.

— Оговтались-таки! — Ореля чобітками сильніше штовхнула в боки коня. — Виручай, друже. На тебе надія.

Сауран мчав щодуху. Та нелегко нести двох вершниць крізь стіну трави. А погоня стрімко наближалась. Що робити? Наздоженуть — обох посічуть. Ореля вивільнила ноги із стремен, втиснула в руки розгубленої Руслани повід.

— Передай Агею, що я його дуже-дуже люблю! І наздоганяй своїх! Це наказ! А я поки що сховаюсь у траві. До зустрічі! — крикнула на вухо Руслані й зіскочила з саурана, розпласталась у траві. Сподівалася, що херсонесити її не помітять, пронесуться мимо.

Одначе ті перестали гнатися за Русланою і за хвилю на фиркаючих конях уже кружеляли навколо Орелі.

— Попалася пташка! — двоє херсонеситів збиралися накинути на неї сіть.

«Живою не дамся! Жаль помирати. Недоспівала, недокохала у цьому житті. Та, мабуть, така моя доля», — майнуло в голові.

— За отчий край! За Новоград! За вічну Сколотію-Русь! — вихопила акинак, занесла, щоб ударити себе в груди... І в ту ж мить ніби хтось полоснув по руці. Ореля у розпачі побачила, як акинак, вибитий довгим батогом, блиснув лезом кілька разів у повітрі і канув у траву.

— Зачекай! Ще не час! — крупно в’язана сітка впала на неї згори. І одразу ж двоє вояків навалились, притисли до землі, заломили руки.

Ореля, зловчившись, щосили впилася крізь сітку зубами у зап’ястя одного херсонесита. Той дико верескнув і другою рукою вчепився в її горло. Перехопило подих, потемніло в очах.

— Вовчиця! — лаявся херсонесит, ганчіркою перемотуючи руку. — Недарма вас називають «трояндовими вовчицями». Ти мені за це заплатиш.

Він нахилився до самісінького обличчя Орелі. Очі його округлились, засвітились холодним переможним блиском.

— Вірні воїни Еллади, чи знаєте, кого спіймали?! Ватажка неапольських амазонок! Головну «трояндову вовчицю»!

— До проводиря її! — заволали херсонесити й прямо в сітці, ніби звіра, поволокли до табору. Ореля помітила біля намету десяток забитих, покладених у ряд вояків, ще кілька десятків корчилися від ран.

Проводир, чорнобородий, міцно скроєний, з руками, як лопати, пильно розглядав Орелю, довго роздивлявся її тендітні груди під рожевою курткою.

— Це, — кивнув у бік загиблих, — робота твоїх амазонок?

— Моїх! — гордо випросталась під сіткою. — І таке буде з кожним, хто наважиться нести зло до мого краю.

— Люблю сміливих та гарячих, — вмощуючись на розкладному стільці, хтиво мружив очі проводир, погладжуючи густу бороду. — От що я тобі скажу. Ти молода й дуже гарна, створена для любові та щастя, а не для війни. І все це ти зможеш мати, якщо... допоможеш нам і понтійцям — відчиниш ворота Неаполя. Ми тобі знайдемо достойного мужа. У золоті та добрі купатимешся. У тебе народяться діти й онуки — і стане вічною твоя краса.

— У вас що — заведено про таке говорити людям, коли вони у сітці? — спитала глузливо.

— Звільнити її! — тамуючи невдоволення, віддав наказ проводир.

Без сітки Ореля відчула себе вільним птахом. Крила б — майнула до подруг, до Новограду, до Агея.

— То як щодо моєї пропозиції, варварко? — нагадав бородань.

— Ти забуваєш, з ким говориш, пришельцю, — в Орелиних грудях починала клекотіти злість. — Для «трояндової вовчиці», як ви нас називаєте, не може бути інших бажань, окрім свободи та незалежності Батьківщини. Вам лише б нагарбати побільше золота. Заради нього ви ладні убити будь-кого. Та знайте — ваш похід приречений на невдачу. Вам не вирватися живцем з нашого степу. Вас заклюють наші орли. Вам поламають хребти наші лицарі. І сліду вашого не залишиться на цій землі. А щодо ваших мужів — он вони валяються в бур’яні і просять у богів порятунку. Якщо ви не відаєте, то ми знаємо: від поневолювачів та боягузів не народжуються гарні та розумні діти й онуки, а лише раби. Ось тобі моя відповідь! — Ореля гордо випрямилась і згори вниз кинула на проводиря зневажливий погляд.

— Отак, значить? Ти зараз дізнаєшся, на що здатні херсонесити, — підвівся бородань, багровіючи від люті. — Воїнам її! Нехай переконаються: з однією груддю амазонки чи з двома. Зірвати з неї пояс — отой триклятий скіфський символ мужності та відваги! Ха-ха!

Жах холодною змією проповз Орелиним тілом. Вона була готова на будь-які тортури, гідно зустріла б найпекельнішу смерть. Але такої дикої наруги від херсонеситів, які себе називають найпорядніші в ойкумені, не чекала. ...Краще вмерти! О мудра Табіті, о Берегине-Оберего, захисти мене від усякого зла!

Два вояки у супроводі елліна, якому вона прокусила руку, скрутили її й потягли до намету...

Тільки на ранок, коли над степом заспівали жайвори, залишили Орелю зі зв’язаними руками, розтерзану, розчавлену, у пошматованій куртці, з синцями на шиї та грудях.

— Тепер ти не будеш потрібна жодному скіфу і своєму Неаполю, — поєхидствував на прощання херсонесит з прокушеною рукою. — Я — твій перший муж. Щоб і на тому світі про це пам’ятала!

— Ти — не людина! Ти — виродок! Як я тебе ненавиджу! — кинула в нього спопеляючий погляд і плюнула навздогін. — Ти — ганьба усієї Еллади!

Згорнувшись клубочком, Ореля лежала на витолоченій траві: «Навіщо тепер жити? Швидше у світ предків, до Вирію. Там мир, спокій і благодать. Там мої батько, мати, увесь рід».

І раптом вухом уловила далекий перестук копит. Затамувала подих. Ще раз прислухалася до землі. Саї йдуть! Вони її визволять. Тільки навіщо? Для неї віднині потьмянів променистий Колоксай, вицвів блакитноликий Арпоксай, високочолий Ліпоксай. А стук усе ближче й ближче.

— Та що ж це я розкисла! Я — косачка! — зашепотіли її вуста. — Я не маю права залишити цей світ, допоки не поквитаюся з ворогами. Тільки помста мене врятує. Та така, щоб земля захиталась під ногами зайд! Щоб їхні нащадки мене боялись, як вогню, як урагану, як повені! Швидше, саї!

Ореля підхопилася на тремтячі ноги. І заспівала бойову сколотську пісню. З кожним звуком голос її міцнів. Вона відчувала — сама стає піснею. Її вже не може втримати цей ненависний намет... Їй здалося, що вона вирвалась з нього й почала підніматися у чисту ранкову просинь, до жайворів. І з вишини побачила свій білокам’яний Новоград, а далі Напіт, Хабеї і безліч інших поселень. І скіфську кінноту, що розгорнулася на півстепу і мчить до неї, Орелі. І Агея попереду... А на заході із густої передсвітанкової синяви глибокими балками, мов полосаті полози, виповзає військо понтійського полководця Діофанта. Й Ореля зрозуміла: її горе ніщо порівняно з тим, яке загрожує рідному краю. Вона співала — кликала саїв. Здавалося, її голос лунає над усім степом. І сили верталися до неї. І голос міцнів.

...Відкинувся полог намету. Увірвався знавіснілий проводир. Борода його тіпалася. Руки тряслися. За ним два стражники зі списами.

— Вирвати язик оцій варварці! Негайно! — заревів проводир, як поранений звір. — Увесь степ на ноги підняла!

Ореля метнулась у куток. Стражники приставили до стіни намету свої списи. У одного в руках майнули страхітливі кліщі — схоже, готувалися до допитів непокірних саїв. Дівчина враз умовкла. Нічого не бачила, окрім оцього залізяччя, що невідворотно насувалося на неї роззявленою пащекою. «У мене ж тільки пісня й зосталася, — тенькала думка. — Та й ту хочуть відняти. Як же я без неї? Не віддам!» Зробила оманливий ривок убік, потім головою штовхнула у живіт херсонесита, що намагався схопити її за стан. Ногою збила спис і з розгону навалилася грудьми на гостре вістря.

...Падаючи і втрачаючи свідомість, почула близьке та рідне «Ар-ра-ра!». Лавиною увірвалися в балку саї. Херсонеситів з піднятими мечами пронизували стрілами та списами. На беззбройних накидали аркани, батіжжям збивали з ніг. Та проводирю з кількома стражниками вдалося вирватися. Швидко розтанув у степовому обширі металевий блиск його обладунків.

— Орелю! — гасав по табору Агей. Кинувся до намету. І за якусь хвилю виніс закривавлену Орелю з безпомічно звисаючими руками. — Травника! Мерщій травника! Травника!

Обережно поклав дівчину на щойно розстелені шкури. Сивий травник промив настоянками глибоку рану, приклав мазь і туго навкіс перев’язав груди. Йому допомагала Напіт. Косачки колом сіли навколо пораненої подруги і за звичаєм молилися та благали богів зглянутися над подругою і допомогти одужати. Руслана лагідно розгладжувала Орелине волосся та заплітала його в тугу косу. Агей не зводив очей з блідого, майже безкровного обличчя Орелі. Тільки тепер він зрозумів, як дорога вона йому.

— Скажи, що ти хочеш, — і ми зараз же виконаємо, — схоже, Агей був ладен на все заради неї. — Може, усіх бранців-херсонеситів принести у жертву богу Аресу?

Ореля хитнула головою: не варто.

— Я співати хочу. Я не доспівала свою пісню, — ледь розтулила запечені губи...

Заграла сопілка, загуділи бубни.

Ореля зачаровано дивилась у голубінь вранішнього неба. Угорі прямо над нею щедро розсипав дзвінкі трелі жайвір — стрічав сонце.

— Слухайте, він доспіває мою пісню... А я потім... — і її очі закрилися.

м. Сімферополь

Міністерство культури України оголошує конкурс на здобуття літературної премії імені Григорія Кочура за визначні здобутки в галузі поетичного художнього перекладу та перекладознавства.

Премія присуджується письменникам і перекладознавцям за кращі переклади українською мовою визначних творів світової поезії та вагомі перекладознавчі праці в царині українського художнього перекладу.

Відповідно до Положення про літературну премію імені Григорія Кочура, матеріали подають до 1 червня 2012 року на адресу Міністерства культури України:

01601, м. Київ, вул. І. Франка, 19. Конт. телефон (044) 279-37-40.

* * *

Комітет з Національної премії України ім. Тараса Шевченка за підсумками таємного голосування, що відбулося 9 лютого, визначив лауреатів Шевченківської премії 2012 року.

Лауреатами премії в галузі літератури стали Петро Мідянка за збірку поезій 2010 року «Луйтра в небо» (висунутий на здобуття премії Асоціацією українських письменників) і Володимир Рутківський за історичну трилогію для дітей «Джури» 2007-2010 рр. («Джури козака Швайки», «Джури-характерники», «Джури і підводний човен», представлений від Держтелерадіо України). Про це повідомляє ZN.UA.

У номінації «Літературознавство і мистецтвознавство» перемогла Тетяна Кара-Васильєва з книгою «Історія української вишивки».

За досягнення в музиці відзначений композитор Віктор Степурко із псалмодією «Монологи віків» для змішаного хору і соло інструментів (в семи частинах на канонічні тексти).

Премію в номінації «Образотворче мистецтво» присуджено художнику Анатолію Криволапу за цикл з 50 робіт «Український мотив».

Премії в номінації «Концертно-виконавське мистецтво» і «Народне та декоративно-прикладне мистецтво» цьогоріч не присуджувалися. Також не знайшли своїх лауреатів номінації «Театральне мистецтво», «Публіцистика і журналістика» та «Кінематографія».

Лауреати премії ім. Шевченка будуть затверджені відповідним указом Президента. Вручення традиційно відбудеться в день народження Великого Кобзаря — 9 березня.

* * *

У Нью-Йорку оголошено переможця літературного конкурсу «Дари волхвів». Ним став Микола Фоменко з оповіданням «Ракетний пояс Москви».

Премія в 500 доларів вручається за краще оповідання російською мовою. Твір має відповідати сюжетній формулі відомого оповідання О. Генрі — кохання, жертва і несподівана розв’язка з щасливим кінцем.

У короткій біографічній довідці Фоменко написав: «Живу в місті Артемівськ Донецької області. За освітою — художник. Займаюся з дітьми в художній студії. Член Спілки журналістів України. Пишу нариси для газет. Кілька моїх оповідань надруковані в останньому номері журналу «Союз Писателей», який видається в Харкові.

Дипломи фіналістів отримають також журналіст з Омська Ігор Буторін і ще один журналіст з Луганщини Юрій Шипневський, повідомляє сайт RUNYweb.com

16 лютого письменнику Віктору Жадьку виповнилося 60 років. З цієї нагоди традиційно намагаються написати про ювіляра, мовляв, який він «мудрий та трудолюбивий», а далі по тексту, і пішло та поїхало. Таких матеріалів чимало, тільки прізвище поміняй, а текст — як трафарет. На мою, та й не тільки, думку, кращим дарунком для письменника стане розповідь про його творчість, огляд того, що написав і благословив у світ. Я ж торкнуся лише одного Жадькового пошукового напрямку, неймовірно тяжкого і відповідального — некрополезнавства, бо Віктор Олексійович у своїх виданнях написав справедливе і вічне: «Померлі нас ніколи не залишають, і ми маємо про це пам'ятати завжди»...

НЕ ПОГУБІМО ЗОЛОТУ СТРІЧКУ ПАМ'ЯТІ...

(Рецензія–роздум про історичні книжки Віктора Жадька: «Байковий некрополь. — К., 2004, «Український некрополь». — К., 2005, «У пам'яті Києва: столичний некрополь письменників. — К., 2007, «Некрополь на Байковій горі». — К., 2008).

Для українців дослідження своїх пракоренів, правди про відомих особистостей і про те, де знайшли останній притулок, є надзвичайно актуальним. Тарас Шевченко закликав нас запитати себе: «Чиї ми сини і дочки? Яких батьків?» Пошуки відповідей на ці важливі запитання і намагається нам донести письменник, учений–некрополезнавець, доктор філософських наук, професор, краєзнавець, фотоаматор, публіцист, завідувач кафедри журналістики Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова Віктор Олексійович Жадько — єдиний в Україні, хто продовжує копітку працю з катологізації поховань відомих особистостей, могили яких не тільки в Україні, а й розкидані в різних куточках світу. А хто, скажіть, знає про ці видання, чи посідають вони чільне місце у рейтингу «Книжка року», хто їх читав і чи є ці унікальні видання в шкільних бібліотеках? Скажу однозначно — немає, бо Віктор Олексійович випускає їх своїм коштом, а від того й тиражі — триста–п'ятсот примірників.

2004 року він випустив у світ історичний довідник «Байковий некрополь», презентація якого відбулася в Колонній залі Київської міської адміністрації за участі письменників, викладачів ВНЗ та вчителів шкіл столиці, представників церкви, і має чимало схвальних відгуків у пресі, телебаченні, зарубіжних критиків. Вперше показано не лише фотографії символічних пам'ятників, наприклад — Є. Плужника, В. Підмогильного, В. Блакитного, Г. Епіка, місце вічного спочинку М. Міхновського, батьків О. Довженка, а й виписано маловідомі історії та факти про велику працю, нелегке буття та велич діянь для українського народу похованих тут особистостей, про останні дні на цій грішній землі: Л. Українки, А. Лебединцева, О. Русова, О. Вишні, Ю. Яновського, М. Заньковецької, М. Садовського, М. Лисенка, І. Нечуя–Левицького, Г. Нарбута, Є. Патона, С. Олійника, О. Гончара, М. Грушевського, О. Петрусенко, В. Кричевського, Б. Гмирі, І. Кавалерідзе, В. Стуса, О. Тихого, І. Світличного, Г. Тютюнника, М. Руденка, Я. Стецько, М. Вінграновського, В. Плюща, М. Миколайчика, М. Амосова, А. Москаленка і багатьох інших, незалежно від фаху та національності. «Байковий некрополь» — це 250 сторінок тексту, 300 персоналіїв, близько 200 фотографій каплиць, надгробків та пам'ятників, видання із прекрасним дизайном та поліграфічним виконанням.

Пропонований читачам історичний науковий довідник «Український некрополь» — перше видання в Україні, в якому започатковано облік для поколінь місця поховання та дані про видатних особистостей, які так багато зробили за життя для України: вчених, митців, літераторів, лікарів, відомих політичних і громадських діячів, що навіки спочили за межами держави. Це — 352 сторінки тексту, близько 1000 персоналіїв та світлин надгробків відомих українців, які спочивають вічним сном на кладовищах Англії, Франції, Мюнхена, Бавнд Бруку (США), Ольшанському, Краківському, Празькому, могилам яких вклонився автор. Справедливо зазначив у передньому слові академік І. Дзюба: «Кожному зрозуміло, скільки це забирає сил та потребує мужності, копіткої архівної праці зі збору матеріалів, за свій кошт їздити в різні куточки світу з метою фотографування могил відомих українців і збору про них інформації, але головне — благородну справу робить для незалежної України невтомний пошуковець В. О. Жадько».

Каталогізацію поховань письменників не тільки столиці — від Нестора–Літописця до сьогодення Віктор Олексійович продовжив «У пам'яті Києва: столичний некрополь письменників». Це — 478 сторінок тексту, близько тисячі персоналіїв та стільки ж світлин. Лише перерахую окремі розділи, й читач усвідомить, скільки цікавого у виданні, як така книжка необхідна для відродження й збереження пам'яті про тих, хто володів словом і ми виховувалися на їх словотворенні, скільки імен автор зберіг для нас, зафіксувавши останнє місце вічного спочинку: «Будинки та вулиці Києва, де жили і працювали письменники», «Будинок письменницької Мекки — РоЛіт», «Вівтар скорботи», «Ірпінь: зелений храм творчості», «Меморіальні дошки», «Пам'ятники письменникам», «Парки та сквери імені письменників», «Столичний некрополь майстрів пера», «Їх нема, вони — живуть». «Це перше в Києві, та й в Україні, видання, — коментує книжку києвознавець, історик, автор довідника «Вулиці Києва» Лідія Антонівна Пономаренко, — в якому так широко, кваліфіковано, ще з ілюстраціями, маловідомими фактами із життя майстрів пера представлено письменників. Дивно, що таке видання пройшло поза увагою керівництва Спілки, не презентовано в її стінах, не поціноване — це викликає не тільки подив, а й розуміння ставлення до пам'яті своїх колег».

Віктор Олексійович Жадько з Героєм України дев'яностоп'ятирічним Петром Тимофійовичем Троньком

На всіх десяти цвинтарях столиці Жадько упродовж півроку із фотоапаратом, сокирою та ножівкою (чимало ж поховань занедбані, доводилося прибирати) щоденно шукав могили прозаїків, поетів, драматургів, журналістів для того, щоб зафіксувати та зберегти місце останнього спочинку на сторінках видання, вказати ділянку, місце й ряд, де знаходиться поховання. Переднє слово до видання «Пам'ять національна — пам'ять родова» написав уже, на жаль, покійний відомий майстер слова Анатолій Григорович Погрібний. Виступаючи на звітно–виборній конференції Київської письменницької організації НСПУ 8 жовтня 2006 року, він справедливо сказав: «Вдячність вам, Вікторе Олексійовичу! Ваша книжка належить до особливо вагомого, чим сьогодні звітуємо».

Видання «Некрополь на Байковій горі» (312 с.; 500 ілюстрацій) — друге видання про некрополь, повновидо висвітлює історію та сьогодення старого Байкового кладовища та нового некрополя та крематорію. Літературно–публіцистичними засобами розповідається про яскравий період творчості та діяльності особистості, зокрема, про поховання видатних людей, які так багато зробили для України і для Києва: вчених, митців, літераторів, журналістів, лікарів, політичних і громадських діячів. Використано архівні джерела з історії Києва, періодика, проведено аналіз пам'яток культури, історичних місць поховань. Серед 10 розділів, уперше в історії каталогізації відомих поховань — розділи: «Надгробки та пам'ятники фірми «Вдова де–Веккі», «Склепи й каплички як охоронці Вічного Спокою». В. Жадько знайшов авторів «Стіни пам'яті», подружжя — Аду Федорівну Рибачук і Володимира Володимировича Мельниченка, що розповіли про трагедію монумента, на який 1982 року біля колумбарію вилили 950 кубів бетону. До владних інстанцій зверталися письмово відомі діячі України,

зокрема, кінорежисер, лауреат Шевченківської премії Юрій Іллєнко з болем писав: «У стан остовпіння й безумства уввергнув систему головний творчий подвиг художників — Стіна Пам'яті — циклопічна часово–просторова скульптурна композиція. З волі негідників, що вершили долею мільйонів, цей шедевр, рівного якому немає в історії всієї людської творчості, заживо залили бетоном, замурували, створивши останній на землі курган скіфської жорстокості».

Не залишить байдужими читачів розділ «Козацькі хрести на могилах відомих українців», де, знову ж таки вперше в українському некрополезнавстві, Віктор Жадько розповідає про особливості символів на козацьких хрестах кожного окремо взятого надгробка. Зокрема — козацьких хрестів В. Стуса, О. Тихого, І. Світличного, І. Гончара, М. Вінграновського, Я. Стецько, К. Осьмака, І. Миколайчука, А. Фуженка, О. Мешко, В. Нестерука, В. Китастого, О. Кониського, Івана та Леоніди Світличних, Т. Процюка та десятків інших. Разом із автором цих козацьких хрестів, скульптором Миколою Івановичем Малишком, обійшли Байковий некрополь, пом'янули померлих і вклонилися похованням. У виданні, що також — уперше, вміщено план–схеми основних ділянок Байкового з місцем їх розташування та фото надгробка. Безперечно, це видання, яке збагачує історичну пам'ять народу, його національну свідомість, розраховане на масового читача, але ж знову — мізерний тираж...

...Щоб подолати довгу дорогу, треба зробити перший крок. Як відомо, стіна того давнього мовчання дуже міцна і проломлюється дуже важко. Вона і досі закриває багато правди про відомих особистостей України, які покояться на різних кладовищах світу, та й на території України. Чому так обширно пишу? Бо, як ми кажемо, пересічному читачеві не відомі твори В. О. Жадька, діти не знають, де покояться ті, на творах яких виховуються. Скільки їх, могил, по всіх усюдах, від найдавніших часів і до сьогодні — у Франції, США, Польщі, Німеччині, Канаді, Італії, Російській Федерації... Із різних причин не знайшли останній притулок у рідній землі: Олександр Архипенко, Іван Багряний, Степан Бандера, Дмитро Вітовський, Дмитро Донцов, Євген Коновалець, Олександр Кошиць, Богдан Лепкий, Нестор Махно, Євген Маланюк, Іван Огієнко, Андрій Мельник, Тодось Осьмачка, Симон Петлюра, Ярослав Стецько... Розпорошені українські могили на цвинтарях міст і сіл Європи. А вони мають бути часткою України, адже там спочивають вічним сном її дочки і сини, які подумки і в заповітах мріяли бути на рідній землі. Невже ми не дочекаємося того часу, коли в Україну, нарешті, повернеться тлін Великих українців: Олександра Довженка, Симона Петлюри, Степана Бандери й десятків інших? Вірю, як стверджує автор, колись зберуться вони і прийдуть до нашого порога на сповідь, от тільки що почують у відповідь...

«І золотої стрічки не губіть» — застерігала О. Кобилянська, наголошуючи саме на важливості збереження історичної пам'яті про тих, хто кладе на вівтар могутності й духовності держави власне життя. Про це, до речі, Віктор Олексійович, як науковець, написав монографію «Історична пам'ять у системі духовного світу особистості сучасного українського соціуму». Найвищої ж пошани і вдячності заслуговують ті, хто першими почали збирати документи, свідчення, матеріали, хто віднаходить могили і у світлинах доносить читачеві, щоб ми, хоч подумки, перед ними вклонилися. Ці некрополезнавці, як мій невтомний колега В. О. Жадько, на моє переконання, є справжніми патріотами України. Шкода, що він, як й інші автори, не поціновані державою, ці твори не стають номінантами премій, але такі видання єдині, які збережуться в бібліотеках — бо там український цвіт нації!

Усім нам край вже потрібно звернутися до славної, справжньої історії України, віднайти там духовний стрижень майбутнього держави, а для кожного — силу для праці задля добробуту родини, народу, нації... Усім нам слід розпочати очищення душ із витоків життя українців, брати приклад і гордитися ними, бо в основі їхнього буття були святі заповіді — віра, надія, моральна й духовна основи. Як справедливо сказав Великий українець і перший наш Президент Михайло Грушевський: «Якщо ми, українці, хочемо, щоб нас шанували інші народи, то треба, нарешті, почати з поваги до самих себе».

Борис ТКАЧЕНКО,
письменник

Лебедин

* * *

«Кримська світлиця» сердечно вітає свого давнього і щирого прихильника, поважного автора і читача Віктора Олексійовича Жадька зі славним ювілеєм! Здоров'я, натхнення, нових творчих знахідок і книг! З роси та води!

ПРОШУ СЛОВА!

ЧОМУ НЕ РОСТУТЬ УКРАЇНСЬКІ «КУЛЬТУРИ» НА КРИМСЬКОМУ «ГРУНТІ»?

Я народився і виріс у Криму. Так склалося. Давно відомо, що не все в цьому житті вирішує людина, і багато з того, що відбувається з нами і навколо нас, відбувається не за нашими планами і бажаннями. Бо існує ще Вища Сила, Божа Воля, яка визначає перебіг подій, створюює нам певні умови, ставить нас перед вибором, підкидає нам різні випробування і спокуси, впливаючи на наше життя і якоюсь мірою його нівелюючи. Отже, в тому, що мені судилося стати кримчанином, мабуть теж є якийсь сенс і якась незбагненна невідворотність. Значить, я маю бути саме зараз і саме в цьому місці. І значить, тут є якась місія, котру я повинен виконати, роль, яку я повинен зіграти, отримавши наприкінці свого життєвого шляху або шану і повагу, або осуд і зневагу, або ж просто забуття.

Та мова зараз не про мене. Мета цієї статті — привернути увагу читача до самого себе, спонукати кожного з вас заглянути вглиб себе, задуматись над тим, хто ми є на цьому світі, в цій державі, на цій території? А також згадати, ким були наші предки, чим займалися, які мали цінності, про що мріяли, що нам передали і чому навчили? І, зіставивши відповіді на ці запитання, визначитись, а чи так ми живемо, чи не втратили ми в гонитві за успіхом, будуванням кар’єри, суспільною адаптацією чогось глибшого, важливішого, головнішого, того, що зв’язує нас з корінням нашого Роду, дозволяє відчувати себе частинкою Великого Древнього Цілого, ім’я якому — Українська Нація.

Оскільки я є мешканцем найпівденнішого регіону України, то мені більш близькі проблеми саме українців Криму. Про це і піде мова.

Я думаю, немає потреби багато розповідати про рівень розвитку і поширення української культури на півострові, про популярність української мови, про ставлення до всього українського. Це всім відомо і не є таємницею. Я ж хочу привернути увагу до причин, залучити читачів до пошуку шляхів вирішення існуючих проблем у різних сферах життя української громади Криму, будь то мовне питання, чи питання освіти, чи питання, що зачіпають соціальні, духовні, культурні чи якісь інші аспекти життя кожного з нас. Адже ніхто не скаже, що в нас усе добре і нам більше нема чого бажати. Проблеми є, і їх багато. Зупинюсь на тих, котрі мене особисто обурюють і дивують найбільше.

1. Мовне питання. Української в Криму не чути. Прикро, сумно, але факт. Якщо навіть дуже постаратися і пошукати, то можна знайти залишки мови лише десь у віддалених селах, серед стареньких бабусь, та й то спотворену «суржиком». Чути російську, чути кримськотатарську, іноді навіть індійську, арабську, англійську. А от рідну і співочу можна почути лише влітку на пляжі, по телебаченню або на нечисленних заходах біля пам’ятника Т. Г. Шевченку в Сімферополі. Чому так? Чому ми вважаємо за поганий тон спілкуватися рідною мовою? Що це? Вживлений нам «радянщиною» комплекс меншовартості? Чи наша національна толерантність, що часто межує з мазохізмом і рабською безхребетністю? Невже в нас остаточно згас той вогник волелюбності і звитяги, що протягом тисячоліть зберігав нашу самоідентичність, самобутність, унікальність і не давав нам зникнути, розчинитись серед інших народів світу? Сподіваюсь, що ні. Сподіваюсь, що він просто приспаний, пригнічений, закиданий привнесеним мотлохом, але ще жевріє і до нього можна достукатися. Задумайтесь над цим. У мене є друг. Він — росіянин, але не соромиться розмовляти українською в громадських місцях, добре знає історію, відзначає знакові події, шанує наших героїв і національні звичаї, відвідує нашу церкву і вважає за необхідне вдягати вишиванку на державні свята. Я глибоко поважаю цю людину. Бо він є прикладом того, яким повинен бути громадянин

України, незважаючи на його національну приналежність. Хто з нас, українців, може похвалитись хоча б цим?

Наведу ще один приклад. Уявіть, що ви переїхали жити до Сполучених Штатів Америки. Це — багатонаціональна англомовна держава. Ви вливаєтеся в місцевий соціум, вирішуєте питання з роботою, з житлом. І при цьому до вас звертаються англійською. Вам спаде на думку дивуватись, обурюватись і заявляти про американізацію? Ви станете вимагати, щоб з вами спілкувались вашою рідною мовою, бо англійської ви не розумієте? Впевнений, що ні. Ви або вивчите англійську, або наймете перекладача. І це правильно. Так є і так має бути. То чому в окремих регіонах України спілкування українською вважається проявом націоналізму (в спотвореному розумінні цього слова) або ж трактується як утиск національних свобод і насильство? Чому вперте небажання представників нацменшин вивчати і вживати українську вважається нормальним, а україномовний українець в Україні сприймається як надзвичайне явище?

2. Друковане слово. В Криму з року в рік бореться за виживання єдиний україномовний часопис «Кримська світлиця». Проблеми з фінансуванням, проблеми з друком і розповсюдженням, проблеми з передплатою. Чому так? У Криму існує чимало кримськотатарських видань, безліч російськомовних. То чому ж ми, українці, не підтримуємо свого? Чому не тримаємось за своє? Чому своє не відстоюємо і не захищаємо? Чим обумовлена ця байдужість і пасивність? Намагався знайти в книгарнях Сімферополя книжку Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». На мене дивилися квадратними очима і двічі викривили ім’я видатної поетеси, назвавши її спершу Аліною, а потім Лєною Костенко... Довелося замовляти в Києві. Зате книжки українофоба Д. Табачника «Украинский фашизм» рясно красувалися на полицях.

3. Питання релігії. В кожному великому місті Криму, а також у багатьох населених пунктах меншого формату є православні храми, церкви, каплиці. В Сімферополі їх близько десяти. І всі вони чомусь московського патріархату. За останні десятиріччя значно зросла кількість мусульманських храмів. Мечеті будують у кожному місці компактного проживання кримських татар. Скільки ви знаєте українських храмів (УПЦ КП чи Греко-католицьких) на півострові? Одиниці. І здебільшого, це не повноцінні духовні споруди, а пристосовані під церкву житлові приміщення. Чому так? Чому і тут ми пасемо задніх і не вимагаємо задовольнити свої релігійні потреби?

4. Питання освіти. Школи з українською мовою викладання в Криму — рідкість. Щастя, якщо при освітянському закладі відкривають «український» клас. Та якщо такий і існує, то його всіма способами намагаються скоротити, об’єднати з іншим класом, закрити. І не тому, що немає попиту, не тому, що нема бажаючих, а просто тому, що існування таких класів чомусь «муляє» керівництву шкіл. І ми мовчимо. Ми не даємо цій інформації розголосу. Ми і тут не відстоюємо свої інтереси. Чому?

5. Питання культури. Це взагалі болюче питання. Прадавні українські традиції та звичаї в Криму забуті давно і цілковито. Ми замінили Різдво Новим роком. У нас не в моді вертепи, в нас не водять козу, щедрівки та колядки якісь безбарвні і мають на меті лише отримання від господаря грошової винагороди. Цього року на Різдво до нас приходили колядники. Діти буркотіли якісь коротенькі віршики на суржику, головний зміст яких був не сповістити «Благу Звістку», а зводився до банального «дайте, дядьку, п’ятака», чи «дайте, дядьку, гроші, будете хороші». Вигляд і вбрання було не кращим. Дівчатка були з нафарбованими губами, розмальованими обличчями, з якимось ріжками-антенками на голові, а хлопчики нагадували піратів. Все це дійство нагадувало, скоріше, хелоуїн чи вторгнення інопланетян, ніж Різдво Христове. Але я розумію, що діти не винні. Їх не було кому навчити, як треба. Їм не пояснили зміст свята і значення коляди...

Ми також не святкуємо Івана Купала, Маланку... Людина в етнічному одязі чи хоча б з окремими його елементами викликає щонайменше подив і цікавість на обличчях перехожих. У нас нема місцевих етноколективів, гуртків з вивчення національних ремесел. Навіть звичайна українська символіка, така, як «тризуб» чи «сварга», чомусь викликають у кримчан незрозумілі асоціації і агресію. Хіба не дивно бачити це в Україні? І чи не ми самі винні, що воно так є?

6. Питання історії. Попри те, що історія нашого народу древня і велична, ми чомусь не тяжіємо до її вивчення, до пошуку правди, до аналізу та власної оцінки тих чи інших подій. Нам простіше слухати і вірити в міфи, створені нашими катами-поневолювачами. Нам кажуть, що Мазепа — зрадник, бо він нібито зрадив російського царя. І ми не замислюємось над тим, що зрадником він був лише в очах Російської імперії, яка ніколи не вважала українців окремою нацією і завжди лише використовувала і грабувала наші землі, привласнювала інтелектуальний та фізичний ресурс і навіть нашу історію. А про те, що Мазепа дбав у першу чергу про інтереси України, бажав її самостійності, збудував безліч церков, ми забуваємо.

Комуністи і виховані в СРСР називають Бандеру бандитом і ворогом. І то — правда. Для них, для їхнього режиму він був ворогом. Бо ця людина спромоглася очолити найпотужніший рух спротиву українців проти окупаційних режимів Гітлера і Сталіна. Бандерівці давали відсіч звірствам поляків, що винищували українські села. Вони чинили опір кривавій радянській системі та гітлерівській експансії водночас. У них була одна мета і одна заповітна мрія — Самостійна Україна. Тому Бандера — наш герой. І не слід боятись, що комусь це може не сподобатись.

7. Наша єдність... Я давно замислююсь над питанням, де її шукати. Як пробудити у нас відчуття національного братерства? Дивлюсь на кримських євреїв, вірмен, греків, татар. Усі вони є цілісною, згуртованою спільнотою. Вони виступають єдиним фронтом у відстоюванні інтересів цілої громади загалом і кожного її члена зокрема. Це можна спостерігати і в земельних питаннях, і в питаннях працевлаштування, соціальної допомоги, забезпечення житлом тощо. Ми ж ніби живемо кожен у своїй шкаралупі. На святкування Дня Незалежності України на площі збирається півтори-дві сотні людей, а на менш значущі свята й того менше. Ми не здатні об’єднатись у спільній біді, не здатні розділити спільну радість. Ми не можемо разом відстоювати свої права і вирішувати свої питання. Ми не здатні стати силою, з якою будуть змушені рахуватися і до вимог якої дослухатимуться. А потім ми киваємо на владу, «на москалів», скаржимося на лиху долю. Хоча самі ж її собі й будуємо.

Як бачите, питань і проблем, які потрібно якось вирішувати, вистачає. Тож не шукаймо винних деінде, а почнімо з себе. Бо якщо городина не росте чи сад не родить, то не рослина винна і не в землі причина, а справа в господарі. Як не обробляти землю, не додаватимеш гною, не засіватимеш вчасно, не полотимеш бур’ян й не поливатимеш, то й врожаю не буде.

Сподіваюсь, що викладені тут питання знайдуть відгук. І якщо, читаючи ці рядки, у когось в душі щось ворухнеться, якщо хоча б хтось замислиться і зробить для себе висновки, якщо хоч кілька людей почнуть робити трохи більше для України, ніж робили досі, значить, ще не все втрачено. Шануймося. Гуртуймося. Засіваймо кримську ниву українським зерном. І настане час — зберемо врожай.

Ігор ДУДА

м. Сімферополь

ЩЕ ОДИН КРОК ДО ПОВНОЦІННОГО ЖИТТЯ

13 лютого 2011 року в робочій і діловій атмосфері в медіа-центрі «ІРС Севастополь» пройшло підписання представниками міських громадських організацій та політичних партій угоди «Про співробітництво у сфері українського громадського життя в м. Севастополі». Цій події передував «круглий стіл», який відбувся 28 січня цього року.

Угода має три аспекти — спільне відзначення державних свят та пам’ятних дат, залучення до організації та проведення таких заходів активістів громадських організацій і політичних партій та координація зусиль підписантів діяти спільно під час виборчих кампаній і працювати спільно на розвиток громадянського суспільства.

Ініціативу громадської організації «Конгрес українців Севастополя» підтримали поки що сім представників від ГО «Буковинська Західноукраїнська діаспора», Організації українських націоналістів-державників, Ліги українських жінок, міських організацій політичних партій «Українська платформа «СОБОР», Української народної партії (УНП) і політичної партії «Реформи і Порядок». Угода відкрита для приєднання інших організацій.

Зрозуміло, що й інші проукраїнські партії і організації, які планують провести спільний організаційний захід у кінці лютого, підтримуватимуть принаймні спільне відзначення державних свят та пам’ятних дат, а ось щодо політичної діяльності спільної єдності севастопольські українці поки що не мають.

З відео, розміщеного в Мережі, можна зрозуміти, що не всі усвідомлюють важливість закликів учасників до найактуальніших тем у діяльності українців — до потенційного головного об’єднуючого чинника — необхідності чесних виборів та продовження функціонування вже існуючої газети «Слово Севастополя» з сайтом для нашого єднання.

Адже життя продовжується щодня і щогодини, і тільки насиченість його зробленими справами може зробити повноцінним наше буття і гарантувати якісь шанси під час виборів, які бувають раз на 4-5 років.

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

ОЛЕКСАНДР ПОЛЬЧЕНКО — ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ДМИТРА НИТЧЕНКА!

Приємну звістку передала з Києва прес-служба Ліги українських меценатів: уже визначені лауреати премії імені Дмитра Нитченка 2012 року. Ними стали:

голова Сумської організації НСПУ Олександр Вертіль, який активно опікується проведенням Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика;

письменник Сергій Грабар, який фінансово допоміг у виданні ним же заснованої серії «Червоне і чорне» (у видавництві «Ярославів Вал»);

письменник Володимир Погорецький, засновник і видавець літературного часопису «Золота пектораль» (Чортків, Тернопільщина);

і наш земляк, кримчанин-світличанин, тележурналіст Олександр Польченко, автор і реалізатор численних українських проектів на кримському телебаченні. Щиро вітаємо пана Олександра з цією заслуженою відзнакою і бажаємо йому нових творчих звершень на благо нашої Вітчизни!

Нагадаємо, що ця премія присуджується за оборону й пропаганду українського слова. Засновники її — родина світлої пам’яті письменника, громадського діяча й мецената Дмитра Нитченка (Австралія) та Ліга українських меценатів.

Дмитро Нитченко (21.02.1905 — 27.05.1999) родом із Зінькова, що на Полтавщині, відомий подвижник українського слова: письменник (літ. псевдоніми Дмитро Чуб, Остап Зірчастий), журналіст, критик, літературознавець, педагог, меценат. Упродовж десятиліть він, проживаючи в Австралії, писав книжки і рецензував твори, що виходили українською мовою в діаспорі, популяризував, видавав і розповсюджував їх, щоб на виручені гроші опубліковувати нові. Він був лауреатом премії імені Г. Сковороди, Фундації Антоновичів, членом об’єднання українських письменників «Слово» та НСПУ. На знак пам’яті про його подвижницьку діяльність Ліга українських меценатів разом із його родиною, яка живе в Австралії, заснувала міжнародну премію його імені, яку щороку присуджують до дня народження письменника за пропаганду українського слова. Серед її лауреатів ті, хто справді активно пропагує українську книжку та захищає українське друковане слово: рецензенти, журналісти, видавці, бібліотекарі, працівники книготоргівлі, артисти й меценати з усієї України.

Лауреат премії ім. Дмитра Нитченка Олександр Польченко (праворуч) в редакції «Кримської світлиці»

НАД РОЗДОРІЖЖЯМИ ЕПОХ

Вузенька смужечка праобрію.
Земля, тривогами рясна.
А де ж вони, відважні орії,
Найперша в часі борозна?
Йдемо від витоків
до витоків.
Чи завжди віддано углиб?
Яку мережку-долю виткали?
Чи так живемо, як могли б?
У цьому світі неприкаянім,
Де неспокійно і спимо,
Які і з ким сади плекаємо?
Яких нащадків ростимо?
Куди простуємо розхристано?
Чи до світань,
чи до смеркань?
Які сповідуємо істини
В імлистій зливі нарікань —
На все, що нас не дуже тішило,
Що негараздів — ой, без меж!?
Породичалися б із тишею...
Та де тепер її знайдеш?
А щастя?
Крихтами прадавніми:
Був Світовид,
творив Сварог...
А ми?
Розгніваними драмами
Над роздоріжжями епох.

ПОКИ В ГРУДЯХ НЕ КАМІНЬ

Невеличке — завбільшки з кулак,
А, либонь, не відає утоми.
Серце б'ється...
З ким? За що?
І як?
Проти чого?
Чи мети свідоме?
Чи не знає перебоїв пульс?
Може, причепилась аритмія?
Подумки до нього притулюсь
І передчуттями перемлію.
На борню благословлю. Й тому
Стежитиму віддано й тривожно:
Не забракло б чистоти йому
І несхибності в ударі кожнім...
Недарма його бійцем зову,
Вірним лиш одній кардіограмі.
Поки серце б'ється, — я живу:
Поки в грудях серце, а не камінь...

СВІЧЕЧКА ЗГАСЛА

Мати раділи, як бачили:
ми — щасливі.
Мати журились, як нас не минали
драми.
Наївні, ми думали:
вона в множині, як диво,
Завжди пребуде
в пречистих турботах з нами.
І ось тобі маєш...
Остання краплина воску
Сльозиною впала
на скатертину білу.
Свічечка згасла...
І світові стало млосно:
В серце поранили.
Це ж — замалим не вбили...
Остання дорога...
І от не сини ми, а сироти.
Бо хто ж нас, крім неї,
з вікна виглядатиме нині?
Лиш неньчині думи
все будуть нам сивіти
й сивіти,
В святій множині тій
повік неповторно єдині.

* * *

Страднице Мамо!
Ну, чим тебе скривдили?
Не попрощавшись,
із дому полинула...
А називала ж праведно-рідними
Всіх у своєму селі тополиному.
Знала, либонь, що вони
не однакові.
Може (прости!), і не кожному
вірила,
Тільки ж нікому й на зерня
на макове
Вголос неприязні не одміряла.
Не закривала ж очі й на витівки...
Неньчину витримку й мудрість
коли б мені!
Страднице!
Люди ж поправили:
— Вчительку...
Й довго мовчали, в те слово
заглиблені.

ПЕРЕДИШКА

— От і все! —
Звели до неба крокви,
Гілку безу вставили у в'язь.
— Ми тепер господарі ніврокy.
Тож не гріх перепочити... Злазь!
Всілися кружечком на подвір'ї.
Вихвалялись аж до хрипоти:
— Ну й хатина! Рукотворна мрія!
Сяятиме на усі світи.
Подивися з будь-якого боку,
Окуляри зодягни, — дарма:
Хата — як веселка світлоока,
Ані в кого схожої нема;
Як мистецький витвір —
кожен виступ,
Стеля — хоч на ній танцюй гопак.
Скільки ж треба досвіду і хисту,
Щоб самозвеличитись отак!?
Мурувати — мудра то наука.
І пора й про те поміркувать,
Як її синам своїм, онукам
В розповні дерзання передать...
Тішилися. Будували плани.
Вже дійшли й до тостів голосних,
Поки хтось не озирнувсь,
не глянув,
Чи, бува, не йдуть вітати їх.
— Братці! — крикнув,
мов злякався грому. —
Он Омелько... І коли ж успів?
Бач, уже вивершує хороми.
А Степан... також коробку звів.
А Зінько, з усіх незграб незграба
(Чи ж хоч раз він у житті підбіг?),
Весь аж випромінюючи радість,
Двері вже поставив на поріг.
Серед мурів бетонних,
камінних поселень?
Ой, сини нерозважні!
Така ваша доля —
Присягатись проспектам,
цуратися поля?
Я, звичайно, не проти:
на втіху онукам
Переїду до міста, стожильна,
сторука.
Бо ж ніколи не відала ще
перевтоми, —
Може, й виняньчу їх
без відриву від дому.
А згасатиму — то заповітне
промовлю:
Щоб села не обходили також
любов'ю!

ПИТАЛЬНИЙ ЗНАК

Хоч хилиться, проте й пружинить:
Як не випростуй, —
Щоб сподівань не облетіло
листя..,
Щоб нами короновані вожді,
Зневірившись, вождизму
не зреклися.
Бо як же в цьому світі та без них?
В розсаднику густім чортополоху...
З яких тепер конспектів, а чи книг
Премудрих
надихатися потроху?
Єдине залишилось: у народ
Іти усім, хто вийшов із народу.
Й найкраща нагорода з нагород,
Якщо город не знає недороду.
Іще стежок-доріг не замело,
На дрова не спиляли ще алеї.
Нас півсела у місті, а село
Все виглядає пенсії своєї...

ПРИБИЛИСЬ КОНІ

На площі Польовій пасуться коні,
Підковами обстукуючи брук.
Гніда коняча пам'ять не холоне,
Теплом зігріта конюхових рук.
Міські вітри їм гриви урочистять;
Наводять силуети, мов різцем.
Околиця сільська давно до міста
Прив'язана тролейбусним кільцем.
Без поводів,
як і раніш, без пута —
З малим лошатком (знай, собі гаса!)
Прибились коні відданим
маршрутом
На шепіт здичавілого вівса...

ЯКІ Ж НАСПРАВДІ МИ?

Циклони за циклонами...
І ми
Супроти них —
хто боком, хто грудьми,
Хто згинці,
ну, а хто — й напереріз.
Не кожен ще до себе, бач, доріс...
А дехто нагримаситься ураз.

Ігор ЛІБЕРДА

Ігор Ліберда народився 1938 року на Житомирщині. Закінчив Житомирський державний педагогічний інститут ім. І. Франка. Працював учителем, журналістом у редакціях районних та обласних газет Житомирщини. Автор збірок поезій «Квартали життя», «Світанковий сад», «Питальний знак» та інші. Переклав у співавторстві з О. Табаковою «Чуваські народні казки». Член Національної спілки письменників України.

Ігор Ліберда — поет високої культури письма, його вірші образно наснажені, колоритні, філологічно досконалі. «Які ж насправді ми?» — запитує від імені всіх нас ліричний герой цього поета і щодня, щогодини, щоміті шукає відповідь на це запитання.

Пропонуємо вірші житомирського поета Ігоря Ліберди з його збірки «Питальний знак».

«НЕ ЩЕЗНЕ ВІРА В ДОБРОТУ»

Зараз і навісить...
Нумо, хлопці,
Надолужим! Доженем! Вставай!
І наввипередки, з усієї моці
Кинулися знов до риштувань.
Той шукає кельму,
інший — струга...
Бідкаються:
— Мало буде дня...
Третій, взявшись обома за вуха,
Допевняється:
— А де ж був я?!
Гав ловив? Чи навпаки?
Не в змозі
Вгамуватись, бідний. Аж кипить...
Ну, а хата?..
Непокрита й досі
У чеканні зболенім стоїть...

НЕ ЩЕЗНЕ ВІРА В ДОБРОТУ

Пречиста повінь листопаду...
Як одкровення — кожна мить.
До лісу йду, немов до саду.
Струною гілочка бринить.
Тисячолітнім ворожбитом
Там — нелинь сивий. Не дріма —
Повідає, як треба жити,
Аби не всохнути дарма:
«В годину сонячну чи грізну
В душі святі чуття буди.
Малу билиночку-берізку
Прикрий собою від біди.
Росте хай трепетна і гожа,
Плекає крону золоту,
Нехай у світ несе тривожний
Незгасну віру в доброту!»

ЗАПОВІТНЕ

Попрощалася мати з селом
не врочисто:
— Ой, сини на принуку
везуть мене в місто.
Від землі до асфальту
призвичаїтись мушу.
Та чи зможу свою
приневолити душу?
Де ж я там прилаштую
чубарочку-квочку?
Де ж посію свої золоті огірочки?
Ну, нехай нагідки —
то не дуже тендітні...
Та чи ж там молоді
незабудки розквітнуть?
Хтозна, люди, чи звідти
сюди ще прилину, —
Посаджу на балконі бузок і калину.
А як вистачить місця —
то й троянду рожеву
(Тож візьму хоч у вузлик
собі чорнозему).
А петрушку, щавель,
портулак і гірчицю
Розведу у вазонах.
Та з якої криниці
Поливатиму всю ту
оплакану зелень
він, однак,
Горбатіє старорежимно —
Гне спину, наче неборак.
Питається, як далі жити,
І примирити, а чи ні
З окличним знаком на орбіті
Знак упокорення Чечні...
В полон гіркий, небезпечальний
Затисне цупко обома.
Он дужка глобуса питально
І то всю Землю обійма...

В ЖУРНАЛІСТІВ СТРІЛЯЮТЬ!..

Коли скрута обложить
На стежках, як ніколи, тернистих,
Ми згадаємо раптом,
Що ми ще, однак, журналісти.
Не остудять грудей
Ані січні,
ні лютні,
ні грудні.
Чи ж до пишних посвят,
Якщо будні такі многотрудні?!
Не надбали нічого,
Хіба що — підшивку газети.
Невлаштованість вічна...
Невже ми — затяті аскети?
Пошановують рідко.
Ще рідше, на жаль, величають.
В журналістів стріляють!
У совість стріляють!
Влучають...

СНЯТЬСЯ ЯРМА?

Хто ми?
Побратими?
А чи братія?
Де чітка команда: «Кроком руш!»?
Чагарник на прізвисько Апатія
Проростає на руїнах душ...
А чиїсь гінці услід за гончими
Мчать у тьмяні міражі казарм.
Ми ж, тваринно віддані
погоничам,
Квапимось (спродатись?) на базар.
Тихі відмирають...
Та й занозисті?
Шию (хоч обіддя гни!) — на злам?
Рідні ярма, наче знаки доблесті,
Сняться неприкаяним волам...

ЩОБ СПОДІВАНЬ НЕ ОБЛЕТІЛО ЛИСТЯ

Роз'їхались усі на День села...
Й до полудня зробити
дещо можна,
Щоб слава предківська
бодай ледь-ледь жила
Не тільки в назвах:
Сонячне, Заможне.
Втішатимемо знову: «Рік чи два
Ще потерпіть — і виб'ємось
у люди...
А зараз головне — щоб булава
Державницька не відала остуди,
Щоб «віра в щось»
теплішала завжди,
Циклони, — скаже, — то нам не указ.
Не докладе ж ні розуму, ні рук,
Щоб перекрити тій негоді рух.
А щезли б раптом блискавки,
громи, —
Чи відали б, які насправді ми?

...АЖ БЛИСКАВКИ З-ПІД БРІВ

...Чи неньчина сльоза
діймає щемко?
Святий вогонь у грудях не загас?
Ой, довго ще іти нам до Шевченка,
Дарма що він давно уже між нас.
— Чому ж іти, якщо у нас — машини?
Підвладні їм міжзоряні світи.
— Але ж Тарас — то, все-таки,
вершина
Без гуркоту,
без гвалту
й суєти.
Піднятися — хіба ж то підкорити?
Круте чоло — над плином дат і літ.
А землячки, що в закордонних
світах,
Не проти запродати й моноліт.
Ворушаться ослизло у підніжжі,
Прицінюються — леле! — зусібіч:
— З граніту облицьовочки
наріжем, —
Стягнемо сюртука
з мужицьких пліч.
Однаково ж камінному, чи буде
У достеменній копії чи ні:
Його, либонь, і так впізнають люди
У недосяжній тій величині.
Хай злидарі поклони
б'ють святиням, —
Потрощать хай собі важкі лоби...
Аби не наша доля попідтинню
В конаючому присмерку доби.
А ген — брати зневіри малокровні:
— Куди ж той люд,
одурений, забрів?
Тарас мовчить...
Лиш дужче хмурить брови,
Аж блискавки зриваються
з-під брів...

* * *

...Все ще придивляємось до себе:
Руки в боки... Чим не козаки?
Під похмурим, непривітним небом
Нам козакувати не з руки?
Вичахла козацька кров у жилах?
Вицвіли китайки й прапори?
Мов за допотопного режиму,
Ліпшої чекаємо пори?
Вищого указу над указом?
Може, все влаштується само?
Ногу підняли над перелазом, —
На одній, даруйте, стоїмо.
Боязко, либонь, переступити
Грань, що розмежовує віки?..
Гетьмани козачаться, як діти.
Бавляться в козацтво жебраки...

СЛОВО — ЗБРОЯ!

ДИПТИХ ПРО ВКРАДЕНЕ СЛОВО

I

Коли забиратимуть слово
за зайвих сто грам ковбаси, —
ти віддаси?
Якби забирали корову,
ти б з вилами став —
не віддав...
А мова, а слово —
полова...
Яка там різниця?
Було б що поїсти й напиться,
ну, який з нього крам?
Віддам!..

2

На тебе відкрили лови —
у тебе украли мову,
у тебе забрали слово,
яке прийшло тобі з крові,
те, що дала тобі мати,
щоб вірити, жити, кохати...
Тепер ти не зможеш вірить —
цей світ стане чорним і сірим.
У тебе слово забрали,
щоб сонця тобі забракло...
Від тебе закрили небо —
сліпим висоти вже не треба!
У тебе забрали світло —
тепер жебракуй по світу!
А завтра вкрадуть повітря —
невже ти й цього не помітиш?..
А той, хто тебе обікрав,
він знав, що без мови ти — раб!

* * *

Як було добре на війні:
тут — ми, там — вороги...
І поле бою...
Ми сидимо в окопчику тіснім,
закрить готові один одного собою.
Ось наша рота кинулась вперед, —
нам треба взять оту висотку чорну.
Ми падаєм, повзем, встаєм,
таки берем...
І генерал вручає мені орден...
Сьогодні ж, Боже, не збагну —
(навіть в боях
так не бувало страшно!) —
всі об'явили один одному війну,
скрізь окупанти, і не видно наших.
Онук, як тать, підкрався до стола,
краде мій орден на продажу.
Щоб в хаті пляшка оковитої була,
продасть і Батьківщину нашу.
Не можна плакать — от біда!
Бо я — солдат, терпіти мушу.
Не орден, а мене несе продать, —
за срібники закласти душу.
Чому тоді не згинув ти? —
себе питаю й сили вражі...
Встаю, іду — до тої висоти,
Де — наші!

* * *

Новий прийшов месійка і герой,
Щоб научить нас, свинопасів,
жити...
Що треба нам любить,
як треба сіять жито,
Усе і всіх поставить під контроль.
І кинулась до ніг вельможна рать,
Ті, хто учора інших славив...
Переметнулись вмить,
хорти лукаві,
За крісло можуть всіх і все продать!
Й продажні ЗМІї заволали теж, —
Яке ж то щастя людям привалило!
І лізуть вже вилизувать без мила,
І возвеличувать без міри і без меж!
А людям тут нема чого ловить,
Отак, тримають у кишенях дулі
вчорашнім й нинішнім...
Набивши гулі,
Не вірять ні колишнім, ні новим.
Вони вже навчені,
що влада — для людей,
Які накралися, крадуть
і будуть красти...
Тому надіються на себе — й баста!
Працюють тяжко...
І ніхто чудес не жде...
Та ви, нові месійки, не спішіть
Над нами святкувати перемогу.
Ми — українці, ми живі ще,
слава Богу!
Й ростуть мечі у кожного в душі...

ЙДЕМО!

Впади і плазуй на колінах —
грім вдарить у когось, не в тебе...
А стоятимеш, то загинеш —
навіщо воно тобі треба?
Будь, як усі. Схиляйсь
перед вищим,
Передусім, що згори...
Поглянь лиш — таких більшість,
а встанеш — згориш!
Думаєш, правду освітиш
І виграєш зі злом війну?!
Тебе кинуть в болото тліти,
За наказом іще й проклянуть!
Та дивляться в душу очі
Моїх предків, батьків і дітей...
Плазувати не вмію, не хочу!
Я встаю, я іду!..
Ви йдете?!

Леонід ДАЦЕНКО
м. Черкаси

ЩЕ ОДИН КРОК ДО МРІЇ

ВІЙСЬКОВІ МУЗИКАНТИ СТАЛИ ЛАУРЕАТАМИ ДРУГОГО МІЖНАРОДНОГО КОНКУРСУ «КРИМСЬКИЙ СВІТ: СУЗІР’Я»

На початку лютого у Криму за сприяння Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Міністерства культури та мистецтв автономії Кримський університет культури, мистецтв і туризму провів II Міжнародний конкурс дитячої та юнацької творчості «Кримський світ: Сузір’я». Його мета — пошук найбільш талановитих та яскравих виконавців з різних міст Криму, України та зарубіжжя; підтримка дитячої і юнацької творчості та виховання у молоді бережливого ставлення та любові до рідної землі. Конкурс складався з чотирьох номінацій: «Вокальне виконання», «Інструментальне виконання», «Хореографія» та «Художнє слово». Конкурс проходив на трьох майданчиках, у тому числі і у концертному залі 8-го Гарнізонного будинку офіцерів. У двох турах взяли участь понад 700 конкурсантів з України, Росії, Польщі, Болгарії, Туреччини, Китаю.

Серед учасників були і представники військ берегової оборони Військово-Морських Сил Збройних Сил України, а саме дует «Шторм» у складі військовослужбовців служби за контрактом матросів Дениса Мурашова та Володимира Крутія під керівництвом військового диригента майора Олексія Рябчука. За два дні змагань цей колектив показав справжню майстерність та віртуозність, за що й отримав високу винагороду, а саме — став лауреатом III ступеня у номінації «Інструментальне виконання» у старшій віковій категорії.

Денис Мурашов та Володимир Крутій з дитинства мріяли стати музикантами. Володимир навчався у Чортківському обласному педагогічному училищі за фахом «Учитель музики», Денис — у Стахановській дитячій школі мистецтв, після якої вступив до Луганського обласного коледжу культури та мистецтв одразу на другий курс по класу ударних інструментів. З різних причин хлопці не змогли закінчити навчання, але ж свою мрію не полишили, тому, зустрівшись у військовому оркестрі, вирішили за будь-яких обставин продовжити навчання. Хлопці кажуть, що це досягнення наблизило їх на крок до мрії, адже дипломанти конкурсу отримають перевагу при вступі до університету.

Як зазначив керівник дуету майор Олексій Рябчук, це — перший виступ на конкурсі такого рівня, і те, що його вихованці посіли призове місце, означає, що вони мають гарний потенціал та повинні не зупинятися на досягнутому, а прагнути підвищувати свою майстерність та намагатися підкорити інші вершини. Наступним кроком буде республіканський конкурс «Віртуози Криму», в якому беруть участь уже справжні професіонали.

Олексій МАЗЕПА,
майор, спецкор
«Народної армії»

КРАЩІ У СПОРТІ Й У СЛУЖБІ

У рамках проведення спартакіади з гирьового спорту в частинах Військово-Морських Сил ЗС України військовослужбовці окремої бригади берегової оборони, що дислокується в с. Перевальне Сімферопольського району, взяли участь у змаганнях з підняття 24-кілограмових гирь.

Учасники змагань — офіцери, військовослужбовці військової служби за контрактом та матроси строкової служби представляли двадцять підрозділів бригади. Вони були поділені на п’ять вагових категорій — від 60 до 80 і більше кілограмів.

До складу суддівської команди увійшли авторитетні та шановані військовослужбовці бригади. Головний сержант бригади старший прапорщик Юрій Мостовий, помічник начальника відділення особового складу частини старший прапорщик Денис Дехтяренко, старший лейтенант Вадим Лошак з відділення виховної роботи бригади та командир відділення розвідувальної роти сержант Володимир Сорокін спостерігали за умовами та правилами виконання спортивної вправи.

Результати змагань приємно порадували головного суддю — начальника фізичної культури і спорту бригади капітана Сергія Штиха. Високий турнірний рівень задали офіцери з’єднання капітани Віктор Герасимов та Микола Ступенко, підтримали їх матроси строкової служби Олександр Попович та Руслан Мамедов, а також старший матрос військової служби за контрактом Станіслав Томашевський.

— Таких масштабних за кількістю учасників змагань, починаючи з 2003 року, у бригаді не проводилось, — розповів капітан Сергій Штих. — Приємно відзначити, що у поточному році це вже третє спортивне свято. Військовослужбовці прекрасно мотивовані на результат. Наявна спортивна база дозволяє проводити такі змагання, на перспективу будемо лише вдосконалювати та розвивати спортивно-масову роботу, залучати до неї максимальну кількість військовослужбовців. Звичайно, не залишаться осторонь і члени родин військовослужбовців.

За словами С. Штиха, ті військовослужбовці, які посіли три перші призові місця, братимуть участь у чемпіонаті з гирьового спорту національного військового флоту, який відбудеться у березні.

Своїми враженнями від участі у спартакіаді ділиться розвідник, матрос Віталій Накаряку: «Мені сподобався дух суперництва, атмосфера змагань, здорова конкуренція, потужна підтримка моїх товаришів по службі».

— Кращі у спорті — кращі й у військовій дисципліні та в службі, — зазначив капітан Сергій Штих. — Саме ті військовослужбовці, до яких командири підрозділів не мають нарікань по службі, сьогодні продемонстрували високі результати.

Наступний мій співрозмовник зауважив: «Дуже приємно, що моє ім’я з часом буде нагадувати тим матросам, які служитимуть після мене, що я, матрос Олександр Попович, виборов призове місце на цій спартакіаді. Думаю, що і мої батьки, які мешкають у Рівненській області, будуть тішитися моїми досягненнями у службі й у спорті».

Владислав
СЕЛЕЗНЬОВ,
підполковник

ЖИТТЯ — ЦЕ БОРОТЬБА...

У Сімферополі в спорткомплексі Кримського державного медичного університету ім. Георгієвського відбулася яскрава спортивна подія всеукраїнського масштабу — чемпіонат України з греко-римської боротьби.

Організатори чемпіонату — Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Федерація греко-римської боротьби України, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту АР Крим та Федерація греко-римської боротьби АР Крим на чолі з президентом Федерації, депутатом ВР АРК С. В. Аксьоновим.

Головний суддя чемпіонату — заслужений тренер України Г. Я. Шестак, головний секретар — суддя національної категорії А. В. Курденко. У чемпіонаті взяли участь 208 борців у семи вагових категоріях. Спортсмени прибули з 24 областей України, з них — 3 заслужені майстри спорту, 28 майстрів міжнародного класу, 115 майстрів спорту і 62 кандидати в майстри спорту. Найбільший склад обласної команди — 38 борців — був представлений Донецькою областю, кримчани представили 31 спортсмена.

Урочисте відкриття і нагородження призерів чемпіонату провів заслужений ветеран спорту України Рустем Казаков, чемпіон Олімпійських ігор у Мюнхені 1972 р. з греко-римської боротьби в напівлегкій вазі; також на чемпіонаті були присутні чемпіони Європи Руслан Хакімов, Григорій Калашников, Євген Камишенко.

Приємно було бачити, що усі два дні чемпіонату спортзал вщерть заповнювався шанувальниками цього древнього виду спорту. Чемпіонат мав подвійне значення для спортсменів: по-перше, це боротьба за національні призові місця і, по-друге, основний відбір для міжнародних ліцензійних турнірів для можливої участі в Олімпійських іграх 2012 року, що проходитимуть у Лондоні.

Руслан ФЕСЕНКО
Фото автора

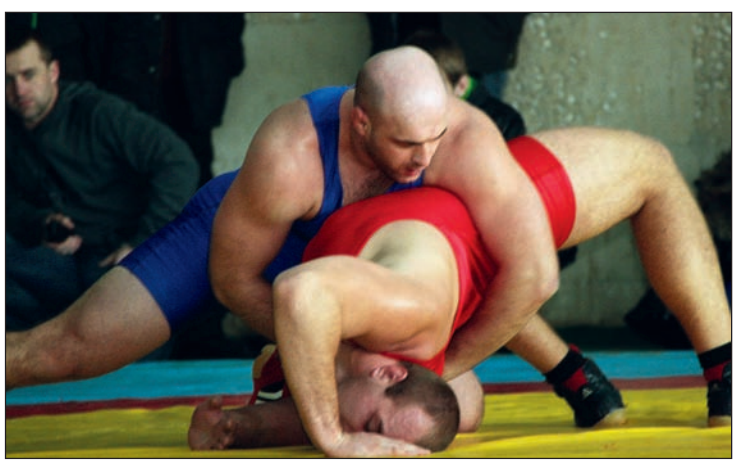

ЖИТІЄ ГАРМАША СТЕПАНА РУДЯ

Мені пощастило ознайомитися зі стародавнім рукописом під такою назвою. Товстий зошит у клейончастій палітурці зберігався в одній полтавській родині, його передавали від покоління до покоління як цінну сімейну реліквію.

Записи у зошиті розпочинаються з 1 січня 1894 року і закінчуються 10 травня 1933 року. Виконані вони на прохання жителя містечка Чутове Полтавської губернії Степана Івановича Рудя його дочкою Улитою. Батько навчив її читати і писати. Перший запис на його прохання вона зробила у 14 років. Останній — коли їй виповнилося 53. Зрозуміло, що з'ясувати, чому цей заклопотаний гречкосій захопився мемуарами, так би мовити, сьогодні неможливо. Очевидно, спонукали до цього незвичайні, з багатьма визначними подіями часи, що тоді відбувалися в Україні.

КОЗАЦЬКИЙ РОДОВІД

Відчувається, що автор записів мав певні відомості про минуле своїх батьків і більш далеких родичів, займав активну життєву позицію, у складі імперського Чорноморського флоту брав участь у Кримській війні 1853-1855 рр., в обороні Севастополя, в інших подіях.

На першій сторінці зошита записано, що Степан Рудь народився 12 січня 1832 року в родині колишнього запорозького козака Данила Рудого. Так, жартома, прозвали парубка брати-січовики за справжнє полум'я на його голові. Коли за наказом цариці Катерини II 1775 року була зруйнована Запорозька Січ, то її воїни розбрелися у різні краї. Частина з них закріпилася на малозаселених землях Слобідської України, куди входила територія нинішніх Харківської, Сумської, Полтавської та сусідніх областей Росії.

Серед цих поселенців був і Данило Рудий. Правда, коли пізніше складався реєстр козаків, то писар, що був саме напідпитку, спіткнувся на прізвищі Данила. Так він став Данило Рудь. Оновлене прізвище і дісталося синові Іванові, якого рано обсіли діти. Сім'я ледве зводила кінці з кінцями. Степан був шостим. Його повідомлення про те, що він збирається йти на військову службу, у сім'ї заперечень не викликало. Тоді йому виповнилось двадцять літ.

На призовному пункті у Харкові з ним трапився такий випадок. Йшла перевірка здоров'я новобранців. Кожному давали в руку металевий пристрій для визначення сили тиску. Коли його взяв у жменю Степан, то прилад зламався. Хлопця без наступних перевірок зарахували у флотські гармаші. Тоді гармати пересували в основному зусиллями фізично здорової обслуги.

У ШКОЛІ АРТИЛЕРИСТІВ

Восени 1852 року Степан Рудь став матросом Севастопольської школи морських канонірів (артилеристів). Допитливий від природи, товариський, він виділявся серед майбутніх гармашів не тільки великою фізичною силою, але й кмітливістю, сміливістю та безкорисливістю. На завершальних випробуваннях молодий канонір показав такі високі результати, що був відразу зарахований до екіпажу щойно збудованого пароплава-фрегата «Владимир». Саме в цей період Чорноморський флот перебував на грані двох епох: відживаючого старого парусного класу бойових кораблів і народження нового — парового. Десятки їх вже були на озброєнні флоту.

Степан Рудь за бойовим розкладом був першим номером бакової гармати (на носі корабля). Екіпаж під керівництвом капітан-лейтенанта Бутакова (пізніше він став адміралом) вже кілька разів виходив у море, удосконалюючи бойову майстерність.

Літописець життя і епохи — Улита Степанівна (1880-1972 рр.)

ПОЄДИНОК З ТУРКАМИ

У жовтні 1853 року почалась війна між Росією і Туреччиною. Ескадри російських кораблів, у тому числі й парусних, переслідували турецькі на різних ділянках Чорного моря. Росія вела боротьбу за вихід у Середземне море. Пароплав-фрегат «Владимир» використовувався командуванням флоту для розвідки. Ранком 7 листопада 1853 року далеко у морі «Владимир» натрапив на турецький військовий пароплав такого ж приблизно класу. Турки намагалися уникнути сутички. Але «Владимир» мав більшу швидкість і пішов на зближення.

Степан Рудь з двома помічниками стояв на вахті біля носової гармати. Придивився до ворожого судна і раптом побачив, що на кормі його немає гармати. Кинувся до командира:

— Ваше благородіє! У нього гола корма, без гармати. Нам краще зайти у фарватер!

Командир глянув у підзорну трубу і радісно вигукнув:

— Ты прав, братец. — І тут же подав відповідну команду.

Відстань між турецьким і російським кораблями швидко скорочувалася. Степан Рудь тримав запалений гніт і чекав команди. Першим пострілом було збито корабельний прапор. Турки підняли новий. Але щільний вогонь носової гармати з близької відстані завдавав турецькому пароплаву значних ушкоджень. Виникла велика пожежа.

Турецький командир зробив відчайдушний маневр вліво, щоб відбиватися бортовими гарматами. Та Бутаков розгадав це: вийшов на таку позицію трохи раніше.

Першими вдарили бортові гармати «Владимира». Дим обгорнув турецький пароплав повністю. Коли він трохи розвіявся, турки спустили прапор. Їхній корабель на буксирі «Владимира» був доставлений у Севастополь і після ремонту вступив до лав бойових суден Чорноморського флоту під назвою «Адмірал Корнілов».

БАСТІОНИ СТОЯЛИ МІЦНО

У березні 1854 року вступили у цю війну Англія і Франція на боці Туреччини. Восени їхні війська почали облогу Севастополя. Екіпажі бойових кораблів спільно з армійськими підрозділами зайняли оборону, як тоді говорилось, на бастіонах. Це була жорстока і виснажлива битва. Нападники постійно спрямовували на захисників Севастополя свіжі сили, позбавляючи оточених будь-якої сторонньої допомоги. Облога тривала 349 днів. Від початку і до кінця на бастіонах перебував і корабельний артилерист Степан Рудь.

Правда, пізніше він виконував присягу у найбільш небезпечній службі — в команді розвідників.

А потрапив він сюди завдяки такому випадку. Темної осінньої ночі Степан чергував на батареї. Чув знизу тиху розмову. Прислухався. Матюкаються по-нашому. Не маючи права залишати пост, він умовним сигналом викликав розводящого. Дізнавшись, у чому річ, мічман Корж дозволив Степану спуститися донизу. У темряві розгледів двох, що сиділи на східцях. Третій лежав. З'ясувалося, це розвідники, які захопили англійського офіцера. Сидять знесилені. Степан перекинув через плече англійця і подався нагору. Там зачекав тих двох і віднiс важку ношу куди було сказано.

Наступного дня на батареї з'явився невисокий, з чорними маленькими вусиками смаглявий матрос з двома нашивками на погонах. Упізнав нічного знайомця. Попросив командира відпустити Степана в команду розвідників. Трохи подумавши, той погодився.

ЛЕГЕНДАРНИЙ РОЗВІДНИК ПЕТРО

У команді розвідників були в основному воїни-українці. Та і в оточеному гарнізоні, як потім переконався Степан, вони складали більшість. Росіяни займали в основному офіцерські посади. Смаглявого з вусиками всі називали Петром, але з великою повагою. Він був від багатьох старший за віком і в оборонних боях виявив виняткову мужність і героїзм. Особливо запам'ятався всім такий випадок. Під час зимової навальної атаки французьких мушкетерів через брустверк, за яким відбивали напад розвідники, впало ядро. Димить, крутиться. Петро був у рукавицях. Тут же вхопив ядро і кинув униз. Воно вибухнуло над головами нападників.

У розвідку здебільшого Петро спочатку ходив сам. Вправно володіючи зброєю, він без ушкоджень виходив із сутичок з ворожими засідками. Але одного разу після тривалих спостережень за околицею міста Петро запросив у свою чергову вилазку і Степана. Французи чітко дотримувалися розпорядку дня. Вечеряли в один і той самий час. Цим і скористалися розвідники.

Темніло. До невеликого будиночка на південній околиці міста підібралися непомітно. На сходинках ганку сидів, зіщулившись від холоду, вартовий. Прибрали його тихо. Через трохи прочинену половинку дверей побачили у просторій кімнаті низенького офіцера. Він стояв спиною до дверей і щось шукав у шухляді.

Почувши скрип дверей, офіцер, не повертаючись, запитав:

— Це ти, Жан?

Петро в одну мить закинув на його голову зашморг з мотузки. Та низькорослий парижанин-мусьє виявився спритним. Ривком упав на стіл, намагаючись дістати рукою пістолет, що лежав на краю. Степан двічі приклав кулак до його потилиці, і вояка затих. Уже на підлозі

вони міцно зв'язали йому руки і ноги, а рота заткнули ганчіркою.

Поки Петро заповнював шкіряний мішок паперами, Степан узяв одну запалену свічку з підставки, обгорнув її паперами, щоб виглядала ледь-ледь, і нагромадив навколо різного мотлоху. Двері покинули відчиненими і зникли у темряві. Петро з мішком на спині йшов попереду, а Степан з французом під пахвою вслід. Без перешкод добралися до своєї застави. Трохи відпочили, розв'язали його благородію ноги, щоб тепер рухався своїм ходом. Разом з мішком здали його в комендатуру.

Севастопольська оборона закінчилася, як свідчать сучасні довідники, 28 серпня 1855 року. Агресори втратили під стінами цієї фортеці 120 тисяч чоловік. Що стосується згаданого в зошиті розвідника Петра, то можна зробити таке припущення. Це міг бути відомий з історичних джерел відважний захисник Севастополя Петро Маркович Кішка. Йому встановлені пам'ятники в Севастополі і на Вінниччині, в селі Ометинці, де він народився у 1828 році.

БАТЬКО ГАРМАШІВ

Після закінчення війни Степан Рудь призначається боцманом артилерійської школи. На цій посаді він прослужив 14 років. Йому було дозволено проживати на приватній квартирі, носити цивільний одяг. Але місцем його перебування завжди була школа. Не одне покоління вправних корабельних гармашів одержало тут потрібні знання, навички і уміння досконало володіти зброєю. Служили вони на всіх флотах Росії і завжди з великою вдячністю згадували Степана Івановича, іменуючи його батьком російських гармашів.

З МОРЯ НА ПОЛЕ

Коли Степану Івановичу переваліло за сорок, він попросився у відставку. Повернувся у Чутове з чималими грошима, як говорили люди. Матеріально допоміг численним родичам, добрим сусідам, а собі придбав пристойну садибу з усіма підсобними спорудами, садком і земельним наділом. Знудьгувався селянський син за полем і з головою поринув у хліборобські турботи. Кажуть, ціпом міг молотити цілу добу без перепочинку. Коли треба було підтягнути віз із снопами, то робив це сам, без волів. Доброю помічницею стала йому Улита, коли підросла. Кинув на неї оком сусідський парубок Микита. Поморщився трохи Степан. Жених був з бідної сім'ї. Але потім погодився на весілля.

Микита, дужий і покладистий приймак, виявився тямущим господарником і порядним сім'янином. У дворищі залунали дитячі голоси. Старий любив бавитися з онуками. Першою з'явилася Вустя, за нею Маруся, а потім уже Володимир. Робочих рук побільшало. Сім'я жила заможно.

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ І ГОЛОД

Степан Іванович, якому у 1932 році уже виповнилося 100 років, вважав її карою Божою. Але не став суперечити, як деякі непоступливі господарі. За його порадою Микита і Володимир відігнали до майбутнього колгоспного двору свого коня, з ним годувальницю корову, телицю, залишилось півтора десятка курей. Потім обидва справно ходили на роботу у колгосп. Дівчат уже не було, повиходили заміж. Старий Рудь таким чином уник розкуркулення, від якого постраждало майже півселища.

Та горе підкотилося з іншого боку. Голодний 1932 рік сім'я якось витримала. Хто виходив на роботу в артіль, одержував там приварок. Щось вдавалося роздобути і для дому. То жменю пшона, то пучок зелені чи картоплину. Вустя була одружена з пекарем, який працював у споживчій кооперації. Дивись, окраєць хліба передасть.

Значно важче стало у 1933 році. Особливо навесні. 10 травня до садиби зайшли п'ятеро. У галіфе, шкірянках, з гострими залізними прутами. Видно, приїжджі. Обслідували шпичками весь двір і город. Шукали закопане зерно. Глухо. Раптом уже з комори почувся радісний вигук: «Знайшов!» На подвір'я вигулькнув один з прибульців, схожий на китайця. В руках — клунок з зерновими відходами. Микита у кишенях наносив його з ферми.

Степан Іванович схопився за клунок, почав просити не забирати останнє. Косоокий злісно штовхнув старого клунком у груди. Дід впав навзнак. Вдарився головою об колоду, що лежала серед двору. П'ятеро зникли за хвірткою.

Улита трохи підняла батька. Витерла кров, що збігала за комір. Тут нагодився Микита. Удвох вони перенесли старого до ліжка. Перев'язали голову. Степан Іванович помер через чотири дні.

ОСТАННІ РЯДКИ

Поховали батька по-християнському. Самі збили труну і за допомогою сусідів відвезли на кладовище. Поставили на могилі хрест. Прожив Степан Іванович 101 рік, чотири місяці і десять днів. Може, і ще б жив...

На цьому записи Улити закінчилися. Як зошит потрапив до скрині баби Вусті, залишається нерозгаданою таємницею.

ДИВНА БУВАЛЬЩИНА

«Севастополь, Севастополь — город русских моряков» — співається в одній російській пісні. Ну і нехай собі співається. А насправді Севастополь — місто українських моряків. Виникло воно на українській землі. Військово-морський флот теж український, бо кораблі для нього здебільшого споруджувалися у Миколаєві, який в Україні. Не одне покоління українців проходило службу у Севастополі. Навіть відомо, що пісню «Раскинулось море широко» написав черкащанин Федір Предтеча з Чигирина, який багато років віддав службі на Чорному морі.

Тепер дивіться: на території однієї незалежної держави перебуває потужна збройна сила іншої незалежної. Військовий флот. Без потреби. Додому не збирається.

З сумом, напевне, дивляться з вічності на полохливих керманичів сучасної України мужні чорноморці Степан Рудь з Полтавщини і Петро Кішка з Вінниччини — «храбрейший из храбрых русский матрос Кошка», як пишеться у північних довідниках.

Співчувають, очевидно, що немає кому підняти оту бутафорську (поки що) булаву і на повні державні груди гукнути:

— Полундра! — І квит.

Григорій СУХОВЕРШКО,
історик,
лейтенант Військово-морського флоту у відставці

* * *

*Гармаш — у запорозькому війську так називали козаків-артилеристів.

*Полундра — міжнародний морський термін. «Стережись!», «Відійди убік».

*Степан Рудь — прадід автора по лінії матері Марії Микитівни.

Олесь КОЗУЛЯ

СЕВАСТОПОЛЬ – МІСТО УКРАЇНСЬКОЇ СЛАВИ І ТРАГЕДІЇ

(Продовження. Початок у № 1-6)

У цирку вщерть заповнилися «гальорка» (верхні балкони), проходи, ще далі — циркова арена. Здавалося, що таке переповнення цирк не витримає. Навколо так само було повнісінько людей. Члени комісії розташувалися на естраді для музики. Нумерованих місць у цирку п’ять тисяч, а в нім тепер більше шести. Настрій піднесений.

На трибуні — голова комісії В. Зощенко. Його промова довга, вся густо пересипана цитатами з «Кобзаря». Йшлося про минуле України, про тих, хто мріяв про волю і працював у підпіллі. Промова була в дусі високого ідеалізму й любові до ближнього. «Пани магнати нас роз’єднали, а ми б і досі так жили, як рідні...» Закликав і українців, і росіян, і поляків не сваритися, дати одне одному спокій, волю і стиснути взаємно руки. Під оплески й вигуки «ура» і «слава» оратор сходить з трибуни, на його місці з’являється стрункa енергійна постать морського офіцера. Це корабельний інженер Піклєвич. У руці — зшиток.

Перепросив українською, що говоритиме російською. За його словами, школа, виховання, служба в чужинців не дали йому змоги виконати заповіт Шевченка: «І свого не цурайтесь». Так, він свого не цурається, бо знає минуле, любить свій народ, захоплений його славними ділами, зберіг своє серце, хоч мову забрала московська наруга. Змальовує українське минуле просто й досконало, розповідає про козаччину — волю, силу і права. Походи українського флоту на турків і татар він вистудіював досконало. Воскрешав перед аудиторією дивні діла славетних гетьманів і цілий ряд їх постав перед аудиторією як живий. Здається, нема вже ні цирку, ні мирних громадян, ні оратора, а довкола бурхливе гнівне море несе велетенський корабель на ворожі береги, на його носі — непохитний у своїй меті славний отаман голосно закликає на подвиг, горять завзяттям його козаки. І кожний з них відчуває, що й він має в собі стільки предківського вогню і сили, що поведе за собою до бою завзятців. Думки й почування слухачів уже в іншім світі; творення громади, вибори ради відійшли на задній план, тепер же війна за правду, за волю свого народу, перемога або... смерть. І таки не смерть, а перемога, лише перемога! Духовне піднесення аудиторії досягло найвищих вершин.

Замовк промовець, він уже сходить з трибуни, а слухачі ще в обіймах чар. Глибоку мовчанку прорвали грім оплесків і тисячі вигуків. Які слова склалися в ті вигуки, не можна було розчути, бо то був правдивий грім, який підіймався під склепіння цирку.

На трибуні з’явився новий промовець. Він підняв руку чи то заспокоюючи, чи то благословляючи. Грім прокотився востаннє — і настала тиша. Новий промовець — людина цивільна. Це був учитель Микола Коломієць. Спокійно, врівноважено він почав зі славних минулих часів і перейшов до сучасності. Відрекомендувавшись учителем, він звернув увагу аудиторії на школу, яка є кузнею зросійщення, де московський молот перековує українські душі. Розповів про роль і значення мови як національного чинника, як зброї в руках нації, з якою можна й нападати, й оборонятися. Розкрив механізм цієї сили. На кожне твердження в нього були факти і приклади, екскурси в історію, антропологію. Він висвітлив різницю двох душ, двох розумінь і світоглядів, їхніх історичних шляхів. Його промова була чисто академічною і дуже змістовною. Наприкінці зауважив, що чув слово «ура», а такого слова в українській мові нема, то треба вживати «слава». Гучне «слава» проводжало й цього оратора.

Виступило ще кілька промовців, які закликали до пробудження національної самосвідомості. Далі — читання статуту, який потім ухвалили одностайно.

Рада Севастопольської Української Чорноморської Громади зібралася на засідання. Обрали президію. Склад її був такий: голова — В. Лищенко, заступники — М. Коломієць (учитель гімназії) і М. Пащенко (матрос), писар — М. Михайлик, скарбник — Лихоніс. Члени ради: В. Савченко-Більський (капітан), М. Пікпієвич (корабельний інженер), Богомолець (прокурор Чорноморського флоту), В. Вітинський (власник кав’ярні, родом з Галичини), Сокович (лікар), Ф. Сліпченко (курсант школи авіації) та інші. Громада нараховувала понад чотири тисячі членів, більшість яких — матроси. Її Рада енергійно взялася до роботи. Бібліотеку й читальню було організовано швидко. Театральна комісія почала організовувати вистави. Рада взяла в свої руки всі можливі відповідальні пости в частинах флоту. Передбачалося після закінчення самоорганізації в частинах передати їй керування загальними справами. Далі делегати від усіх військових частин мали обрати керуючий суто військовий орган.

За прикладом Києва у перших числах квітня Рада організувала маніфестацію. Про це широко повідомляли на вулицях і площах величезні плакати. З дозволу командувача Чорноморського флоту адмірала О. Колчака було поінформовано телефоном усі флотські частини про день, місце й порядок маніфестації.

Ще зранку від Графської пристані рушили юрби матросів, цивільних і солдатів до Пушкінської школи. Замаячили жовто-блакитні прапори і транспаранти з різними гаслами. Близько 12-ї години колони готові були вирушити, коли зі штабу флоту надійшла телефонограма про те, що має приїхати адмірал Колчак.

За півгодини автомашина Колчака зупинилася на Пушкінській площі перед кількадесятитисячними колонами маніфестантів.

Високий і стрункий адмірал зняв кашкет. За хвилину він виголосив промову, в якій, зокрема, йшлося: «Мені випала честь говорити з українцями, що зібралися тут, заявити про їхнє існування, наочно це засвідчити. Чорноморський флот, керувати яким маю за честь, на 90 % складається з синів цієї нації. Я не можу не вітати українську націю, яка дала мені найліпших моряків, які тільки є у світі».

Останні слова адмірала були зустрінуті гучними вигуками «слава».

Похід рушив. Ентузіазм охопив десятки тисяч маніфестантів і десятки тисяч вуличної неорганізованої юрби. Радісне «слава» веселим весняним громом стрясало усміхнене сонцем бадьоре повітря і підносило людські душі.

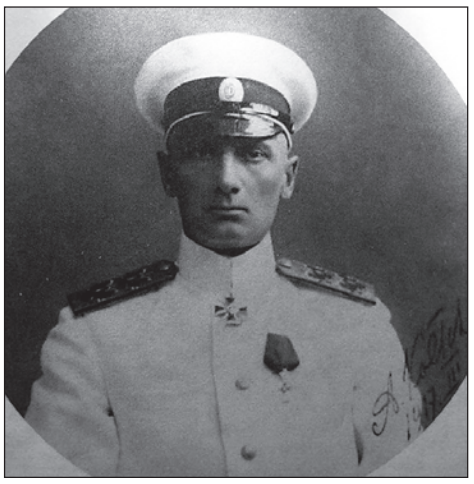

Адмірал Колчак

З середини квітня починається планова одностайна організація українців по всіх частинах флоту, в яких зав’язався близький контакт з Радою Громади. Дедалі частіше прибували до неї делегати — то з інформаціями, то за порадами, то для погодження різних справ. Запис членів до Громади постійно зростав. Вплив Ради став великим. На всіх кораблях почалася культурно-просвітницька робота, особливо з меншістю байдужих, малосвідомих матросів українського походження, а також зі зросійщеними офіцерами, які забули про свої витоки і своє коріння.

Відбулися величезні українські маніфестації в Севастополі також у травні — червні 1917 року, що продемонстрували українську силу Чорноморського флоту. Далі почали підіймати українські національні прапори окремі кораблі. А вже в листопаді жовто-блакитні прапори майоріли на багатьох кораблях.

Командувач Чорноморського флоту віцеадмірал Олександр Колчак — полярний дослідник і учений, герой Російсько-японської і Першої світової воєн, був відомий не тільки в Російській імперії, а й за її межами. Серед офіцерів і матросів він мав велику популярність і авторитет. На Чорноморський флот він був призначений у 1916 році у віці 43 років. Становище на Чорному морі було складним. Ще на початку Першої світової війни на морі з’явився найсучасніший німецький крейсер «Гелен» разом з крейсером «Бреслау». Ці два кораблі, користуючись великою швидкістю і могутнім озброєнням, тероризували південний берег України, обстрілюючи його, нападаючи на торгові судна. Коли ввели до складу Чорноморського флоту лінкори «Імператриця Марія» та «Імператриця Катерина Друга» і з’явився новий командувач флоту, вільне життя німецьких крейсерів припинилося, а незабаром вони взагалі не з’являлися в Чорному морі.

Німці вирішили знищити «Імператрицю Марію». 7 жовтня 1916 року на Севастопольському рейді пролунав вибух, потім ще і ще. Лінкор перевернувся догори кілем і затонув на рейді.

У радянські часи школярі захоплювалися пригодницькою повістю російського письменника Анатолія Рибакова «Кортик». У ній розповідається, як у руках московського піонера з Арбату випадково опинився кортик — мовчазний свідок трагічної загибелі «Імператриці Марії». Але за цим кинджалом полює білогвардійський офіцер, колишній лейтенант військово-морського флоту Нікольський, який був причетний до загибелі корабля.

Насправді операцію з ліквідації «Імператриці Марії» здійснили російські більшовики, які були тісно пов’язані з німецькою розвідкою. Від неї більшовики одержали гроші на видання пропагандистської літератури задля розкладання царської армії, на ведення різних політичних ігрищ із кров’ю. Вони були пов’язані і з робітниками на оборонних заводах. Після вибуху на лінкорі була створена комісія, котра дійшла висновку, що вибух стався від підкладеного в бомбовий погріб пристрою з часовим механізмом звечора 6 жовтня, коли путіловські робітники, які встановлювали лебідку для снарядного погреба, залишали лінкор після закінчення робіт. Ці майстри з заводу, налаштовані пробільшовицьки, давно працювали одне з одним і одне одного знали. Від вибуху загинуло 216 матросів і мічманів, 85 матросів і офіцерів було тяжко травмовано.

Олександр Колчак прихильно поставився до українського руху на флоті. Йому імпонувало те, що українізація сприяла свідомій дисципліні, поставивши заслін анархії і вседозволеності, що насувалися з Півночі. І це справді так. У 1917 році у восьмимільйонній армії Російської імперії дисципліну й боєздатність на тлі масового розтління і розпаду зберігали тільки військові частини, сформовані за національно-територіальною ознакою, згуртовані спільністю етнічного походження та земляцтвом, отже, і спільністю політичної мети в революції. Насамперед це стосувалося українців, серед військовиків котрих вистачало людей проникливих, готових використати розпад імперії для створення власної держави. Російське командування, яке спершу з великою підозрою ставилося до національних формувань, побачивши, що саме націонали ще якось тримають фронт, перестало перешкоджати процесам українізації військ на фронтах. Дійшло до того, що уславлений російський генерал Брусилов особисто передавав зукраїнізованим полкам жовто-сині прапори зі словами, що, мовляв, під цими прапорами ви будете непереможними.

Та й сам Колчак — українського походження. Його родослівне коріння в Україні започатковане в Галичині, згодом предки переселилися на Херсонщину. Прадід адмірала — Лук’ян Колчак — був сотником Бузького козацького війська. Дружина адмірала — інтелігентна й вольова Софія Федорівна — із Кам’янця-Подільського. Знала сім іноземних мов, із яких французькою, англійською і німецькою володіла досконало. Була обрана почесним головою Ради Української Чорноморської Громади.

Певна річ, стихійний розвиток українського руху на Чорноморському флоті не подобався росіянам іншої політичної орієнтації, особливо більшовикам. Та все ж Чорноморський флот був винятком серед інших російських флотів. Його українська ментальність ще більше посилилася після більшовицького перевороту в жовтні 1917 року. Флотами прокотилася страшна хвиля роззброєнь, знущань і масових розстрілів заслужених офіцерів і навіть молодших офіцерських чинів. У життя втілювалися ідеї сподвижника російського більшовизму С. Нечаєва, який проголосив: «Ми об’єднуємося з крутим розбійницьким світом, цим дійсним і єдиним революціонером у Росії». Однак чорноморці вистояли.

І тоді у кінці травня на Чорноморському флоті з’явилися «депутати Балтики» із Кронштадта та інших північних міст. «Вигляд у них був розбійницький, — згадував пізніше начальник штабу флоту контр-адмірал М. Смирнов, — з патлатим волоссям, картузами набакир, — усі вони чомусь носили темні окуляри».

Поселилися «депутати Балтики» у добрих готелях, витрачали багато грошей. Тоді ж приїхали у Севастополь і направлені з центру російські більшовики. «Севастополь повинен стати Кронштадтом Півдня», — напучував Я. Свердлов свого соратника Ю. Гавена, який очолив більшовицьку організацію у Севастополі.

(Продовження в наступному номері)

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЛЮТИЙ

17

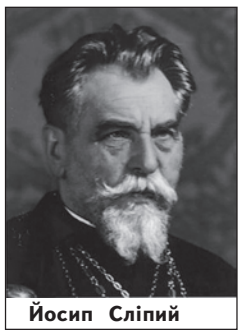

Йосип Сліпий

Народилися:

1892 р. — Йосип Сліпий, Патріарх Української Греко-Католицької церкви (помер у Римі у 1984).

1930 р. — Юрій Якутович, український митець-графік, ілюстратор, майстер лінограверюри, ксилографії та офорту, художник кіно.

1943 р. — Раїса Недашківська, українська акторка театру та кіно (к/ф «Комісар», «Роксолана»).

19

1954 р. — ухвалений Указ Президії Верховної Ради СРСР про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР.

1992 р. — Верховна Рада України затвердила тризуб як малий герб України.

20

Всесвітній день соціальної справедливості — міжнародний день, що відзначається ООН, починаючи з 2009 року.

1649 р. — Богдан Хмельницький почав переговори з поляками про визначення кордонів Запорозького війська.

Народилися:

1887 р. — Олександр Удовиченко, український військовий і громадський діяч, генерал Армії УНР, віце-президент УНР в екзилі (1954-1961).

1888 р. — Василь Барвінський, український композитор, піаніст, музикознавець.

1889 р. — Левко Ревуцький, композитор, педагог, музичний і громадський діяч.

1905 р. — Улас Самчук, український письменник, журналіст і публіцист, редактор, лауреат Української Могилянсько-Мазепинської академії наук, член уряду УНР на вигнанні, член ОУП «Слово». У літературній творчості Самчук був літописцем змагань українського народу протягом сучасного йому півстоліття.

Помер:

1054 р. — Ярослав Мудрий, великий князь Київський.

21

Міжнародний день рідної мови.

1914 р. — у Монреалі створено українське видавництво «Новий світ».

1993 р. — у Донецьку Сергій Бубка встановив світовий рекорд у стрибках із жердиною в закритих приміщеннях — 6 м 15 см.

Народилися:

1850 р. — Вікентій Хвойка, український археолог чеського походження, першовідкривач трипільської та черняхівської археологічних культур.

1871 р. — Осип Микитка, український військовий діяч, генерал-майор УГА.

Померла:

2000 р. — Олена Апанович, український історик, письменниця. Займалася дослідженнями з військової історії та історії мистецтва («Збройні сили України першої половини XVIII ст.», «Культура козацтва», «Розповіді про запорозьких козаків»).

22

Народилися:

1806 р. — Лев Боровиковський, український поет-романтик, байкар, автор балад, пісень, дум.

1880 р. — Осип Турянський, український письменник і літературний критик.

Помер:

1960 р. — Іван Паторжинський, український співак (бас), народний артист СРСР.

23

1993 р. — Україна заявила про невизнання Росії єдиною правонаступницею СРСР.

24

1574 р. — вийшла перша в Україні друкована книга – «Апостол».

Народилися:

1865 р. — Іван Липа, український громадський і політичний діяч, письменник. Був одним із засновників «Братства тарасівців», після розгрому якого в 1893 р. Івана Липу заарештували. У 1902-1918 рр. мешкав в Одесі, де брав активну участь у громадсько-політичному житті. У 1917 р. — український комісар Одеси і член ЦК партії соціалістів-самостійників. З 1919 р. був міністром віросповідань УНР. Помер поблизу Львова у Винниках. Автор віршів, нарисів, оповідань та збірок «Тринадцять притч», «Оповіді про смерть, війну і любов» та ін.

Іван Липа

1948 р. — Станіслав Щербатих, український бард, відомий як Тризубий Стас.

«ФАЛАНГИ ХВИЛЬ ЩИТАМИ ПЕРЛАМУТРУ...»

Віктор ВИНОГРАДОВ

ЗИМА В ГУРЗУФІ

Південне сонце
блідо матовіє
крізь хмар острижені отари.
У птахові вітрила бризом віє
холодний гомін Адаларів.
Фаланги хвиль
щитами перламутру
вистукують
скелястий стогін.
На плечі гір,
круті первісним хутром,
лягає сніг, і під розлогі
під опахала італійських пиній
стікає срібний дощ оливи.
А дух вогню
над коминами, синій,
летить розвіяний
і пахне чорносливом.

Запрошуємо читачів надсилати до редакції увічнені вами миттєвості нинішньої «нестандартної» кримської зими. Кращі роботи будуть опубліковані!

Фото Сергія Титова

«ПАЛІТРА ДУШІ»

10 лютого в Севастопольському художньому музеї ім. М. Крошицького пройшла ювілейна виставка балаклавської художниці Тетяни Міхно. До експозиції під назвою «Палітра душі» увійшли її кращі роботи останніх років. Чільне місце у творчості майстрині належить кримському пейзажу. Чимало робіт присвячено її рідній Балаклаві.

Вона народилася у 1952 році у містечку Олевськ, що на Житомирщині. З дитинства захоплювалася музикою, співом, малювала. Коли настав час визначатися з професією, любов до малювання переважила решту захоплень і Тетяна відбула до Одеси навчатися в художньому училищі імені М. Грекова. Після його закінчення працювала художником у рідному Олевську.

Відпочиваючи якось у Криму, вона так захопилася його пейзажами, що вирішила неодмінно перебратися з Полісся до цього мальовничого краю. Особливо її вабила Балаклава.

У 1992 році Тетяна Міхно таки переїздить до цього стародавнього містечка, а вже у 1994-му — відбулася її перша кримська виставка робіт. За двадцять років майстриня не лише вжилася у місто, а й стала його надбанням. Ніхто з сучасних художників не прославляв Балаклаву на полотні так щедро й з такою любов'ю, як ця тендітна поліська майстриня.

Її творчістю захоплені не лише кримчани, художниця постійно бере участь у всеукраїнських та міжнародних виставках:

2006–2008 рр. — «Живописна Україна», Одеса, Тернопіль, Дніпропетровськ;

2007–2011 рр. — міжнародні пленери «Моє рідне Полісся»;

2009 р. — різдвяна виставка Національної спілки художників України, Київ;

2009–2010 рр. — I та II міжнародні пленери художників «Лучезарная Балаклава», Москва, Гомель, Вітебськ, Київ, Севастополь;

2011 р. — Всеукраїнська виставка до дня народження Л. Українки, Луцьк;

2011 р. — «Щедрість рідної землі», Кмитів, Житомирська обл.

«Рибацький стан»

У день ювілею Тетяни Міхно виставкова зала Севастопольського художнього музею імені М. Крошицького була переповнена друзями та прихильниками її таланту. Безліч теплих щирих слів на її адресу висловили колеги, друзі, працівники музею, представники Балаклавської райдержадміністрації.

Думку про знану ювілярку я дізнавалася у художника, скульптора, викладача Севастопольської філії Львівської академії мистецтв Ярослава Миськіва:

— Як оцінюєте творчість «колеги по пензлю»?

— Я вже 12 років знайомий з творчістю Тетяни Михайлівни. З кожним роком вона помітно професійно зростає. Дуже цікава людина, гарний організатор. Заснована нею спілка «Мистецький шлях» об'єднала творчу інтелігенцію всього Криму. Пані Тетяна — надзвичайно гостинна й має досить широке коло друзів. Коли до мене приїздять художники зі Львівської академії мистецтв, то одразу просять організувати з нею зустріч, із захопленням відгукуються про її щиру вдачу й довго згадують смачні українські страви, якими вона їх частує.

«Зимова Балаклава»

Тепло і щиро висловилася про Тетяну Міхно та її творчий доробок київська гостя, мистецтвознавець Олександра Шпетна:

— Доля художника, зазвичай, визначена небом. Той Божий дар, що дозволяє митцю бачити світ більш тонким, розмаїтим, прекраснішим, ніж він уявляється пересічній людині, спонукає його до творчості.

Доброзичливість та відкритість цієї майстрині легко й природно знаходять своє продовження в ніжному колориті пейзажів її улюбленої Балаклави, в пронизаних сонцем яскравих натюрмортах. Індивідуальному стилю Тетяни Міхно властива імпресіоністська манера живопису та бездоганна майстерність композиції. Світлі тони картин, динамічний рельєфний мазок пленерного живопису тонко поєднуються в роботах автора з тихою споглядальністю, властивою зрілій особистості.

Її роботи бувають написані на одному подиху, проте в них відсутня як поверхова етюдна невибагливість, так і непродумана перевантаженість деталями.

Щедрість душі та відданість професії вселяють надію, що творчий шлях майстрині буде довгим і плідним.

Керівництво Балаклавської райдержадміністрації також привітало художницю з ювілеєм та нагородило її Почесним знаком «За заслуги перед Балаклавою».

Лідія СТЕПКО
м. Севастополь

«Графская пристань»

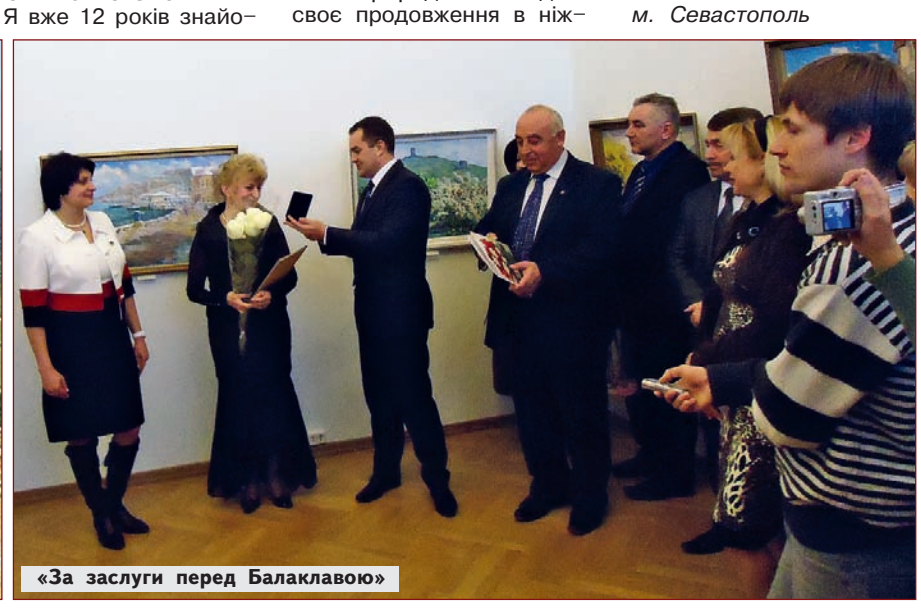
«За заслуги перед Балаклавою»

ЛУВР ВІДКРИВАЄ УКРАЇНУ

13 лютого в Міністерстві культури України відбулася зустріч міністра культури Михайла Кулиняка з Надзвичайним і Повноважним Послом Французької Республіки в Україні паном Аленом Ремі.

Обидві сторони підкреслили необхідність активізації культурного діалогу між двома країнами та висловили сподівання в успішній реалізації спільних культурних проектів, які станом на сьогодні вже знаходяться в роботі:

— художній проект «Живопис Нормандії», який має на меті представити українській публіці твори видатних французьких художників, переважно з музею м. Лілль. Домовлено, що свої площі для експозиції цих творів нададуть музеї Києва, Львова та Донецька. Проект розпочнеться в Києві 17 травня та завершиться 8 червня;

— експозиція творів видатного українського скульптора XVIII століття Іоана Георгія Пінзеля в Луврі. Сторони поінформували одна одну щодо деталей та додаткових можливостей реалізації цього проекту;

— участь творчого колективу «Груп Ф» із Франції у цьогорічному фестивалі «Гоголь Фест»;

— виступи та майстер-класи відомих французьких музикантів у Національній філармонії України та Національній музичній академії імені П. І. Чайковського.

Особлива увага була приділена важливості продовження роботи Змішаної українсько-французької комісії з культурного і науково-технічного співробітництва. На сьогоднішній день актуальним є питання підготовки та проведення третього засідання комісії та укладення відповідного протоколу на новий трирічний термін.

Сторони наголосили на важливості обміну досвідом у такій специфічній галузі, як технічна модернізація музеїв. Було обговорено можливості організації відповідних стажувань, а також перекладу українською мовою спеціальної літератури, зокрема книги «Нова ера музеїв» Ж.-М. Тобелема.

Обидві сторони висловили задоволення від продуктивного діалогу та сподівання на продовження плідної співпраці.